

Ordo Romanus Primus kao apologija restauracije autentičnog Romanitas-a u liturgijskoj obnovi koje je usljedila nakon drugog vatikanskog Sabora

Ivančičević, Marko

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:120:858947>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)

SVEUČILIŠTE J. J. STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

**ORDO ROMANUS PRIMUS KAO APOLOGIJA
RESTAURACIJE AUTENTIČNOG *ROMANITAS*-A U
LITURGIJSKOJ OBNOVI KOJA JE USLIJEDILA NAKON
DRUGOG VATIKANSKOG SABORA**

Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Zvonko Pažin

Student: Marko Ivančičević

Đakovo, 2016.

SVEUČILIŠTE J. J. STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

**Ordo Romanus Primus kao apologija restauracije autentičnog
Romanitas-a u liturgijskoj obnovi koja je uslijedila nakon
drugog vatikanskog Sabora**

Diplomski rad

Mentor:

dr. sc. Zvonko Pažin

Student:

Marko Ivančičević

Đakovo, 2016.

Ordo Romanus Primus kao apologija restauracije autentičnog *Romanitas*-a u liturgijskoj obnovi koja je uslijedila nakon drugog vatikanskog Sabora

Sažetak

Karakter ovog diplomskog rada jest povijesno-liturgijski, liturgijsko-komparativni, apologetski, te u neku ruku i liturgijsko-kreativni. U prvom dijelu ovog diplomskog rada, predstavljen je *Ordo Romanus Primus* i to u hrvatskom prijevodu s latinskog jezika. Drugi dio rada bit će liturgijsko-komparativnih značajki i u njemu će se usporediti različiti obredi. Pretstavivši prvospomenuti red, želim pomoću tog reda (i koristeći se još nekim izvorima), u trećem dijelu rada, odgovoriti na određene prigovore, prigovore koji govore da je liturgijska obnova koja je uslijedila nakon drugog vatikanskog Sabora zapravo napala neke temeljne istine koje se tiču sakramentalne teologije, i prigovore koji govore da nedavna liturgijska reforma ima svoje idejne korijene liturgijskim reformama koje su provodili protestanti, te da je naša liturgija značajno "protestantizirana". Koristit ću se ovim spomenutim *Ordin* budući da je on rimski, i dolazi iz doba koje je bilo davno prije protestantske reformacije i to na način da ću uputiti na mnoge sličnosti između ovog obreda i novog reda mise, manifestirali se oni kao stvarne sličnosti ili kao zajednički "nedostaci", te ću tako pokazati da je liturgijska obnova išla ne iz motiva protestantizacije i napada na vjeru, nego iz motiva restauracije što je sinonim sa riječju "obnova". Zato će taj dio biti pomalo i apologetske naravi.

Rad će imati i četvrti dio koji je dodatak, obol, velikom većinom moj, u vidu zamišljenog reda mise, sa zamišljeno restauriranim rimskim kanonom.

Ključne riječi: liturgija, Ordo Romanus Primus, Ordo missae, obnova, reformacija, apologetika

Ordo Romanus Primus as an apology of restoration of authentic *Romanitas* in the liturgical renewal which followed after the second Vatican Council

Summary

The character of this paper is historico-liturgical, liturgico-comparative, apologetical and in some aspects liturgico-creative. In the first part of this paper *Ordo Romanus Primus* is presented, and also given in Croatian translation from Latin language. The second part of the paper is of liturgico-comparative features and in it, various rites are compared. By presenting the first mentioned order, i want by that order (and by using some other sources) give an answer to certain objections, objections which say that the liturgical renewal which followed the second Vatican Council in fact undermined some core thruts of sacramental theology, as well as the objections which say that the the liturgical reform has it's notional origins in liturgical reforms which were done by the protestants, and that this means that our liturgy is significantly "protestantised". I will be using this aforementioned order, since it is Roman and it comes from an age which was long before the protestant reformation, and i will use it in a way in which i will point to many similarities between this rite and the new order of the mass, be those similarities real ones, or just mutual "deficiencies", and thus i will show that the liturgical renewal originated, not from the motive of protestantization or an attack on faith, but from the motive of restoration, which is a synonym with the word "renewal". Therefore, that part will be slighly apologetical in nature.

The paper will have a fourth part which is an addendum, a contribution, in large part mine, in a sense of putative order of mass with a putatively restored Roman canon.

Key words: liturgy, Ordo Romanus Primus, Ordo missae, renewal, reformation, apologetics

Uvod

Liturgijska obnova koja je uslijedila nakon Drugog Vatikanskog Sabora polučila je kako polivalentne plodove, tako i polivalentne stavove o samoj toj obnovi. Postoje oni koji su entuzijastično prihvatili sam koncept obnove, ne osvrćući se na sadržaj iste, te su pošli u smjeru apsolutne i neograničene inovacije i to na svoju ruku, dalje od službenih odredbi, misleći da im službene odredbe jamče potvrdu njihovih stavova, naime takvih stavova koji izriču određenu posesivnost i anti-tradicionalnost prema liturgiji uopće. Ima onih koji se groze bilo kakve obnove uopće, ili koji se ne groze obnove uopće, međutim nalaze problem u temeljnim dokumentima koji su nalagali obnovu. Također ima stavova koji pozdravljaju nacrt *Sacrosanctum Concilium*-a, međutim smatraju da su ti nacrti službeno pogrešno provedeni. Nadalje ima nekih koji drže stav da je većina stvari dobro učinjena, da samo neke treba ispraviti, međutim da se samo treba držati liturgijskih propisa i da će stvar većma krenuti putem kojim treba.

Budući da sam nositelj ovog zadnjeg stava, u ovom diplomskom radu, specifično u njegovom prvom dijelu, želim predstaviti *Ordo Romanus Primus*, a to je spis koji nam jako detaljno ocrtava papinsku liturgiju iz 9. stoljeća.¹ Drugi dio rada bit će liturgijsko komparativnog karaktera i u njemu će se usporediti različiti obredi. Pretstavivši prvospomenuti red, želim pomoću tog reda (i koristeći se još nekim izvorima), u trećem dijelu rada, odgovoriti na određene prigovore, prigovore koji govore da je liturgijska obnova zapravo napala neke temeljne istine koje se tiču sakramentalne teologije, i prigovore koji govore da nedavna liturgijska reforma ima svoje idejne korijene liturgijskim reformama koje su provodili protestanti, te da se kod nas radi o značajnoj "protestantizaciji" liturgije. Koristit ću se ovim spomenutim redom budući da je on rimski, i dolazi iz doba koje je bilo davno prije protestantske reformacije i to na način da ću uputiti na mnoge sličnosti između ovog obreda i novog reda mise, manifestirali se oni kao stvarne sličnosti ili kao zajednički "nedostaci", te ću tako pokazati da je liturgijska obnova išla ne iz motiva protestantizacije i napada na vjeru, nego iz motiva restauracije što je sinonim sa riječju "obnova". Zato će taj dio biti pomalo i apologetske naravi.

Rad će imati i četvrti dio koji je dodatak, obol, velikom većinom moj, u vidu zamišljenog reda mise, sa zamišljeno restauriranim rimskim kanonom.

1 Usp. E. G. C. F. ATCHLEY (prir.), *Ordo Romanus Primus*, The de la More Press, London, 1905., str. 3.

1. Ordo Romanus Primus u prijevodu s latinskog na hrvatski jezik²

Odmah zborovođa započne ulaznu pjesmu; a kad đakoni začuju njegov glas odmah odu po papu u sakristiju. Prvosvećenik se nato ustane, da desnu ruku arhiđakonu, lijevu drugom đakonu ili drugome tko je određen; te oni, poljubivši mu ruke idu s njime držeći ga. Podđakon ide pred njime s kadionicom s upaljenim tamjanom, te sedam akolita tog distrikta koji su određeni za taj dan, sa svijećama idu pred prvosvećenikom do oltara. No prije nego što dođu do oltara, đakoni odlože svoje misnice u prezbiteriju, a njih preuzima podđakon distrikta te ih da akolitima distrikta kojima pripadaju svaki od tih đakona. Onda dolaze dva akolita koji drže otvorenu piksidu sa Svetinjama, i podđakon s njima koji drži ruku na otvoru pikside te pokazuje Svetinje prvosvećeniku ili đakonu koji ide pred prvosvećenikom. Tada papa ili đakon naklonom glave pozdrave Svetinje te gledaju da možda nema previše svetinja, da ih, ako bude, pohrane u spremište. Prije nego dođu do kora, akoliti sa svijećama se razdvoje, četvorica na desnu, a trojica na lijevu stranu, te prvosvećenik dolazi na čelo kora, naklanja glavu oltaru, uspravlja se, moli te načini znak križa na čelu. Onda pruža mir jednom od biskupa hebdomadara, arhiprezbiteru i svim đakonima. Tada pogleda u zborovođu te mu kimne glavom da ovaj započne pjevati *Slava Ocu*, a zborovođa se nakloni papi i započne. Ravnatelj zbora ide papi pripremiti oratorij pred oltarom, a prvosvećenik, došavši tamo, tamo se i pomoli dok se ne ponovi antifona. Đakoni se ustanu kad dođe do *Kako bijaše* da pozdrave strane oltara dvojica po dvojica, a onda se vraćaju do prvosvećenika. Prvosvećenik se onda ustane te poljubi Evanđelje³ i oltar, ode na svoje mjesto te stoji okrenut prema Istoku.

Kad zbor završi antifonu, počinju sa *Kyrie eleison*. Zborovođa pazi da ne bi prvosvećenik kimanjem glave promijenio broj litanija te se nakloni prvosvećeniku. Kada su završili, prvosvećenik, usmjerivši se prema narodu, započne *Slava Bogu na visini*, i odmah se opet okrene prema Istoku dok se ne završi. Nakon toga opet se okrene narodu i kaže: "Mir vama.", te okrenuvši se prema Istoku kaže: "Pomolimo se.", i slijedi molitva. Nakon što ju završi sjedne, a slično sjede i biskupi i prezbiteri.

Nakon toga distriktni podđakoni penju se do oltara te stoje mu s lijeve i desne strane. Onda prvosvećenik da znak da biskupi i prezbiteri sjednu. Podđakon koji će

2 Usp. M. ANDRIEU (prir.), *Les Ordines Romani du haut moyen âge; II. Les textes (Ordines I-XIII)*, Louvain, 1971. Ordo I., br. 44-126 (str. 81-108); usp. također: E. G. C. F. ATCHLEY (prir.), *Ordo Romanus Primus*, The de la More Press, 1905., London, str. 128.-149.

3 Evanđelistar su na oltar prije Liturgije postavili akolit i podđakon: *Ordo Romanus Primus*, 5.: "Quo facto acolythus defert Evangelium usque ante altare in presbyterium, praecedente eum subdiacono, qui eum desuper planetam suscipiens manibus suis honorifice super altare ponat."

čitati, nakon što je vidio da su biskupi i prezbiteri sjeli nakon prvosvećenik, penje se na ambon i čita. Nakon što se pročita, dođe pjevač s pjesmaricom govori responzorij. Ako je vrijeme da se govori, započinje *Alleluia*, ako ne, onda zavlaka.

Onda đakon poljubi prvosvećenikove noge, a prvosvećenik mu nakon toga tiho kaže: "Gospodin ti bio u srcu i na usnama.". Onda đakon nakon toga ode do oltara, poljubi Evanđelje, i uzme knjigu u ruke. Pred njime idu dvojica distriktnih podđakona s kadionicom koju su uzeli od podđakona posjetitelja. Pred njima pak idu dvojica akolita sa svijećnjacima. Pred ambonom se akoliti razdjele, a podđakoni i đakon s Evanđeljem prođu između njih. Onaj koji je bez kadionice okrene se prema đakonu, da mu svoju lijevu ruku u koju smješta Evanđelje, da može desnom rukom otvoriti mjesto gdje je smješten znak za čitanje. I kad đakon stavi svoj prst na mjesto čitanja, počne čitati, a ona dvojica podđakona odu stati na najvišu stepenicu ambona. Kad završi Evanđelje prvosvećenik kaže: "Mir tebi.". Onda kaže: "Gospodin s vama.". Odgovori se: "I s duhom tvojim.". I kaže: "Pomolimo se.". Kad siđe đakon, podđakon koji je otvorio knjigu, prima od njega knjigu i daje ju podđakonu posjetitelju koji stoji gdje treba. Onda ovaj, držeći knjigu izvan svoje misnice pred svojim prsima, pruža ju da ju poljube svi što stoje, i to slijedeći svoj red. Nakon toga, akolit stoji pod stepeništem ambona sa kutijom u koju podđakon stavlja Evanđelje da se zaključa. Ipak, knjigu u Lateran nosi akolit iz istog distrikta iz kojeg je i podđakon.

Onda đakon ide do oltara, a tamo stoji akolit s kaležom i korporalom na kaležu, drži kalež u lijevoj ruci i pruža đakonu korporal, a ovaj ga uzme s kaleža. Đakon položi korporal na desnu stranu oltara te ga baca đakonu na drugom kraju oltara da ga rašire. Onda do sjedišta dolaze kancelar, tajnik, i glavni savjetnik sa svim službenicima i notarima distrikta, a podđakon s praznim kaležom prati arhiđakona.

Prvosvećenik dolazi do senatorija, desnu ruku mu drži kancelar, a lijevu glavni savjetnik i tamo prima kruhove prinčeva po redu njihovog promaknuća. Podđakon nakon njega prima ampule vina i isprazni ih u veliki kalež kojega drži distriktni podđakon, a njega slijedi podđakon sa posudom u koju se isprazni veliki kalež nakon što se napuni. Kruhove od prvosvećenika prima distriktni podđakon i pruža ih podđakonu posjetitelju, a ovaj ih stavlja u laneni muslin kojega drže dvojica akolita. Ostale kruhove poslije pape prima biskup hebdomadar koji ih stavlja u muslin kojeg se nosi iza njega. Poslije njega, đakon posjetitelj prima ampule vina, te nakon arhiđakona, ispražnjuje ih svojom rukom u posudu. Prvosvećenik, prije nego dođe na žensku stranu, silazi pred confessio i prima kruhove kancelara, tajnika i glavnoga savjetnika. Oni pak

na blagdane prinose na oltar nakon đakonâ. Isto tako prvosvećenik dolazi do ženske strane i obavi sve kako je opisano gore. I prezbiteri, ako je potrebno, čine isto, ili njega ili u prezbiteriju.

Nakon toga, prvosvećenik se vraća na svoje sjedište, a za ruke ga drže kancelar i tajnik, i tamo pere ruke. Arhiđakon stoji pred oltarom, te kad završi primanje darova pere ruke. Onda gleda u prvosvećenika, kimne mu, a ovaj mu uzvrat i dođe do oltara. Tada distriktni podđakoni uzimajući kruhove iz ruku podđakona posjetitelja u svoje ruke, pružaju ih arhiđakonu, a on ih raspoređuje po oltaru. Podđakoni ih pružaju s obje strane. Kad se oltar uredi, arhiđakon prima prvosvećenikovu ampulu vina od podđakona prinositelja i ispražnjuje ju u kalež kroz cjedilo, onda ampule vina đakonâ, a na blagdane i ampule vina kancelara, tajnika i glavnog savjetnika. Onda podđakon posjetitelj siđe u kor, primi ampulu vode od ravnatelja zbora te ju odnese arhiđakonu, a on ju ulije u kalež čineći znak križa. Tada đakoni dođu do prvosvećenika, a kada ih vide kancelar, tajnik, glavni savjetnik, službenici i notari distrikta, isti silaze na svoja mjesta.

Onda prvosvećenik ustaje sa svoga sjedišta, silazi do oltara, pozdravlja oltar i prima kruhove iz ruku iz ruke prezbitera hebdomadara i đakonâ. Onda đakon prima kruhove iz ruku prinositelja i daje ih prvosvećeniku, a dok ih ovaj polaže na oltar, arhiđakon uzima kalež iz ruku distriktnog podđakona, te ručki ovijenih velom, polaže ga na oltar desno od prvosvećenikovog kruha, a veo polaže na stranu oltara i stane iza pape. I prvosvećenik, naklonvši se malo oltaru, pogleda zbor i naznači im da utihnu.

Tada, kada je završio prinos darova, biskupi stanu iza prvosvećenika, prvi u sredini, pa onda po poretku, a arhiđakon s desne biskupa, drugi đakon s lijeve, a ostali po redu u liniji. Distriktni podđakoni, kada je završio prinos darova, idu iza oltara i gledaju u prvosvećenika, da kada ovaj kaže: "U sve vijeke...", ili: "Gospodin s vama.", ili: "Gore srca.", ili: "Hvalu..", mogu tamo biti da mu odgovaraju stojeći uspravno sve dok se ne počne govoriti anđeoski himan, to jest *Svet*. A kad su ga završili, jedini se prvosvećenik uspravlja i započinje kanon. Biskupi pak, đakoni, podđakoni i prezbiteri ostaju u prezbiteriju naklonjeni. A kad kaže: "I nama, svojim grešnim slugama...", uspravlja se podđakoni. Kad kaže: "Po njemu, Gospodine, sva ova dobra...", uspravlja se samo arhiđakon. Kad kaže: "Po Kristu i s Kristom...", arhiđakon sa velom provučenim kroz ručke, uzima kalež, i držeći ga podiže ga pokraj prvosvećenika. Prvosvećenik, pak, kruhovima dodiruje stranu kaleža dok govori: "Po Kristu i s Kristom...", sve do: "u sve vijeke vjekova. Amen.". Prvosvećenik položi kruhove na svoje mjesto, a arhiđakon kalež pokraj njih te izvuče veo iz ručki kaleža.

Nešto smo ispustili o plitici. Kad počne kanon, približi se akolit sa lanenim velom oko vrata i drži pliticu ispred svojih prsiju na desnoj strani sve do sredine kanona. Tada ju podđakon posjetitelj prima nad svoju misnicu i dolazi pred oltar, te čeka kad će ju primiti distriktni podđakon.

Kad završi kanon onda distriktni podđakon stoji s pliticom iza arhiđakona. Kad prvosvećenik kaže: "I sigurni od sviju nereda.", arhiđakon se okrene, poljubi pliticu i da ju drugom đakonu da ju drži. Kad prvosvećenik kaže: "Mir Gospodinji bio vazda s vama.", svojom rukom načini tri puta znak križa nad kaležom te ubaci svetinje u njega.⁴ Arhiđakon pruži mir prvom biskupu, onda ostalima po redu, te narodu.

Onda prvosvećenik prelomi jedan kruh na njegovoj desnoj strani, i česticu koju odlomi ostavi na oltaru, a svoje ostale kruhove stavi na pliticu koju drži đakon te se vrati na svoje sjedište. Odmah kancelar, tajnik, i glavni savjetnik sa svim službenicima i notarima distrikta dolaze do oltara i stoje po svome redu s lijeva i desna. Pozivatelj, blagajnik i notar papinog vikara, dok zbor pjeva *Jaganjče Božji*, dolaze pred prvosvećenika da im naznači da zapisuju imena onih koje poziva, ili pozivatelj za prvosvećenikov stol, ili notar papinog vikara za vikarev stol. Kad su imena zapisana, silaze i pozivaju. Sad pak arhiđakon uzima kalež i daje ga distriktnom podđakonu koji ga drži kod desnog kuta oltara. Prilaze lijevoj i desnoj strani oltara podđakoni posjetitelji sa akolitima koji nose lanene vrećice, ispruženih ruku. Podđakoni posjetitelji stoje ispred da pripreme otvore vrećica da arhiđakon može u njih položiti kruhove prvo na desnoj pa onda na lijevoj strani. Tada akoliti idu s desna i s lijeva kod biskupa oko oltara, a ostali dolaze do prezbitera da lome posvećene kruhove. Distriktni podđakoni nose pliticu do ispod sjedišta đakonima da lome, a oni gledaju u prvosvećenikovo lice da im naznači da lome. A kad im on kimne glavom, a oni mu odvrte, lome. Kad se isprazni oltar od kruhova, osim čestice koju je prvosvećenik odlomio od svoga kruha i ostavio na oltaru (jer to se obdržava da dok se vrše svečane mise, oltar ne ostane bez žrtve), arhiđakon pogleda u zbor i kimne im da govore *Jaganjče Božji* i pođe ka plitici s ostalima. Kad se izvršilo lomljenje, drugi đakon uzima pliticu od podđakona i nosi ju do sjedišta da se prvosvećenik pričesti. Kad se pričestio, od one svetinje od koje je odgrizao stavi u kalež, kojega drži arhiđakon, čineći znak križa tripot govoreći: "Ovo sjedinjenje i posvećenje Tijela i Krvi Gospodina našega Isusa Krista bilo nama pričesnicima za vječni život. Amen. Mir s tobom. I s duhom tvojim.", i pričesti ga

⁴ Od prijašnje svečane Liturgije: usp. E. G. C. F. ATCHLEY (prir.), *Ordo Romanus Primus*, The de la More Press, 1905., London, str. 139.

arhiđakon.⁵

Onda arhiđakon ode s kaležom do kuta oltara i najavi postaju. Onda uspe malo iz kaleža u posudu koju drži akolit, prvo sjedištu prilaze biskupi da se pričeste iz prvosvećenikove ruke po redu. Isto tako i prezbiteri da se pričeste nakon njih. Prvi biskup, pak, primi kalež od arhiđakona da pričeste slijedeće redove sve do glavnog savjetnika. Onda arhiđakon iz njegove ruke primi kalež uspe u posudu o kojoj gore govorismo i da kalež distriktnom podđakonu koji mu daje slamku kojom pričešćuje narod. Kalež pak prihvati podđakon posjetitelj i da ga akolitu koji ga pohrani u sakristiju. Kad je arhiđakon potvrdio⁶ one koje je prvosvećenik pričestio, prvosvećenik, dok ga kancelar i glavni savjetnik drže za ruke, silazi sa sjedišta pričestiti one koji su u senatoriju, a poslije toga ih potvrdi arhiđakon. Nakon toga biskupi pričešćuju narod, što im naznači kancelar rukom ispod misnice, na prvosvećenikov zahtjev. Poslije njih, potvrđuju đakoni. Onda prelaze u lijevi dio i čine isto. Također i prezbiteri, po prvosvećenikovo zapovijedi i kancelarovu znaku, pričešćuju narod te ih također potvrđuju. Čim prvosvećenik počne pričešćivati u senatoriju zbor počne pjevati pričesnu pjesmu naizmjenično sa podđakonima te pjevaju dok im, nakon što se sav narod pričestio, prvosvećenik ne kimne da govore *Slava Ocu*, te onda nakon što ponove antifonu, utihnu. Odmah nakon što je pričestio one u ženskom dijelu, prvosvećenik se vraća k sjedištu te pričešćuje činovnike distrikta po redu, kao i one koji stoje u grupi. Na blagdane pričešćuje i dvanaest zborasa. Ali drugim danima, ovi se pričešćuju u prezbiteriju. Nakon svih ovih, pozivatelj, blagajnik, akolit koji drži pliticu, onaj koji drži ubrus i onaj koji pruža vodu, pričešćuju se kod sjedišta. Nakon što ih je pričestio prvosvećenik, potvrđuje ih arhiđakon.

Onda distriktni podđakon stane pred prvosvećenikovo lice i kimne mu, a prvosvećenik prvo pogleda ima li još naroda koji se pričešćuje pa mu onda odvrati. Ode prvosvećeniku sa strane, pogleda u zborovođu, načini znak križa na čelu i tako mu naznači da počne pjevati *Slavu*, a kad mu zborovođa odvrati, počne pjevati *Slava Ocu* i antifonu. Nakon što završi pjesma, ustane prvosvećenik s arhiđakonom i dolazi pred oltar izmoliti molitvu za kraj, usmjeren k Istoku. Na ovom se mjestu pak ne okreće prema narodu kad kaže: "Gospodin s vama.". Kad se završi s molitvom, onaj, kojega je od đakonâ odabrao arhiđakon, gleda u prvosvećenika da mu prvosvećenik kimne, i kaže narodu: "Idite u miru.". Oni odgovore: "Bogu hvala.". Onda sedam svijećnjaka i

5 U originalu stoji: "...et confirmatur ab archidiacono.": usp. *Ordo Romanus Primus*, 19.

6 Zbog lakoće prijevoda prevodi se "pričestiti kaležom" kao "potvrditi" budući da se za to u originalu koristi glagol "confirmere"

distriktni podđakon s kadionicom idu pred prvosvećenikom u sakristiju. No kad se spuštaju u prezbiterij, biskupi prvo kažu: "Udostoj se, gospodine, blagosloviti.". On odgovori: "Blagoslovio nas Gospodin.". Oni odgovore: "Amen.". Poslije biskupa prezbiteri, onda monasi, onda zbor, onda barjaktari, onda nosači, onda svjećonoše, onda akoliti koji čuvaju vrata, onda izvan prezbiterija oni koji nose križeve, onda mladi crkvenjaci, te onda uđe u sakristiju.

Ako pak vrhovni prvosvećenik ne može biti tamo gdje je postaja, ovo su stvari koje drugi biskup čini drukčije.

Prvo, ispred idu đakoni sa svijećama i kadionicom, a ne oni od gore. Drugo, biskup ne sjedi na sjedištu iza oltara. Treće, ne govori molitvu iza oltara nego s desne strane oltara. Četvrto, ne čini biskup znak križa gdje je to običaj, nego đakon. Peto, nakon završetka kanona gdje se kaže: "Po njemu, Gospodine sva ova dobra.....", arhiđakon ne podiže kalež. Šesto, kad se treba reći: "Mir Gospodnji bio vazda s vama.", podđakon prinositelj donosi česticu koju je posvetio prvosvećenik, i daje ju arhiđakonu, a on ju pak pruža biskupu. On pak čini tri znaka križa njome nad kaležom i govori: "Mir Gospodnji bio vazda s vama.", i onda ju stavlja u kalež. To se također različito vrši budući da ne lomi prvosvećenik, nego biskup lomi na oltaru nad prekrivačem koji se zove korporal. Onda se svi pričeste, osim samog biskupa jer se on ne pričješćuje iz svoje ruke, nego mu drugi biskup polaže dio u ruku, i onda se pričesti iz svoje ruke. Isto čini prezbiter prezbiteru te đakon đakonu. Sve ostalo pak, biskup čini kao i vrhovni prvosvećenik.

Sve isto čini i prezbiter kada vrši mise na postajama, osim *Slava Bogu na visini*, jer to prezbiter ne govori osim na Uskrs.

Biskupi koji stoluju nad gradovima čine sve isto kao vrhovni prvosvećenik.

Na blagdane, to jest, na Uskrs, Pedeseticu, svetog Petra, Božić, na te četiri svetkovine, kardinali perzbiteri se okupe te svaki od njih drži korporal u svojoj ruci, a arhiđakon svakome od njih da tri kruha. Kad prvosvećenik uziđe na oltar, oni oltar okruže s desne i lijeve strane i zajedno s njime govore kanon, držeći kruhove u svojim rukama, a ne na oltaru, da se glas prvosvećenika glasnije čuje te istovremeno posvećuju Tijelo i Krv Gospodnju, ali samo prvosvećenik čini znak križa nad oltarom.

2. Komparacija

2.1. Glavne razlike između *Ordo Romanus Primus*-a i Reda sv. Amanda iz Metza⁷

ORI

1. Akolit prije mise unosi Evanđelistar, a pred njim ide podđakon posjetitelj koji kod oltara preuzima knjigu i stavlja ju na oltar.
2. Distriktni podđakon određuje tko će pjevati gradual, poslanicu i ostalo te to javlja prvosvećeniku.
3. Kad je sve spremno za ulaznu procesiju ravnatelj zbora odlazi do zborovođe i kaže mu: "Gospodine, zapovijedite!".
4. Ovo se ne spominje.
5. Pregledavanje Svetinja sačuvanih od prijašnje svečane Mise.
6. Mir se pruža prije *Slava Ocu*.
7. *Kyrie* pjeva zbor.
8. Nakon responzorijalnog psalma, đakon koji će čitati Evanđelje ljubi prvosvećenikove noge.
9. Nakon čitanja, Evanđelistar drži podđakon posjetitelj da ju se poljubi.
10. Ne spominje se oltarni prekrivač.
11. Ravnatelj zbora daje ampulu vode podđakonu posjetitelju.
12. Prinosni veo se koristi kod smještanja kaleža na oltar.
13. Ovo se ne spominje.
14. Akolit koji drži pliticu ima laneni humeral oko svoga vrata.
15. Veo se opet koristi kod doksologije na kraju anafore.
16. Ovo se ne spominje.

Sv. Amand

1. Sve to obavlja samo podđakon.
2. Ravnatelj zbora određuje pjevače, to dojavljuje distriktnom podđakonu, a on to onda prenese prvosvećeniku, dok se čitač poslanice ne spominje.
3. Papa dojavljuje precentoru i kaže: "Gospodine, zapovijedite!".
4. Unose se prinositeljeve dvije svijeće.
5. Ovo se ne spominje.
6. Mir se pruža nakon *Slava Ocu*.
7. *Kyrie* naizmjenično pjevaju zbor i distriktni službenici koji su pod ambonom.
8. Đakon koji će čitati Evanđelje samo se duboko naklanja prvosvećeniku.
9. Spominje se samo podđakon.
10. Oltarni prekrivač se makne da se otkrije oltarna ploča.
11. Jedan od zborša daje ampulu vode podđakonu prinositelju.
12. Ne spominje se nikakav veo.
13. Za *Sanctus* akoliti sa palama stoje iza đakonâ držeći ampule i lanene vrećice.
14. Onaj koji drži pliticu oko vrata ima svilenu palu ili platno koje na sebi ima križ.
15. Veo se ne spominje.
16. Dok se lomi kruh, svećenici i đakoni pjevaju Psalm 119 (118).

7 Usp. E. G. C. F. ATCHLEY (prir.), *Ordo Romanus Primus*, The de la More Press, 1905., London, str. 153.-165.

17. *Agnus Dei* pjeva zbor.

17. *Agnus Dei* pjevaju zbor i akoliti naizmjenično.

18. *Sancta* i *Pax* su smješteni prije lomljenja kruha, a pranje ruku poslije pričesti se ne spominje.

18. *Sancta* se ne spominje, a *Pax* i pranje ruku dolaze nakon pričesti.

19. Na doručak se zove tijekom *Agnus Dei*-a.

19. Na doručak se zove nakon pričesti podđakonâ, notarâ i distriktnih službenika.

20. Slijedeća postaja najavljuje se između prvosvećenikove pričesti i pričesti biskupâ.

20. Slijedeća postaja najavljuje se tijekom pričesti biskupâ i prezbitera.

2.2. Usporedba glavnih dijelova mise rimskog *Orda*,⁸ rimskog misala iz 1570.⁹ te rimskog misala iz 1969.¹⁰

<u>ORI</u>	<u>MR1570</u>	<u>MR1969</u>
Ulazna pjesma.	Ulazna pjesma.	Ulazna pjesma.
	Znak križa tiho dok se pjeva ulazna pjesma.	Znak križa.
	Psalam 43(42), Ispovijedam se i ostale priprave molitve sve do <i>Kyrie</i> , tiho dok se pjeva ulazna pjesma.	Ispovijedam se, naglas.
<i>Kyrie</i> .	<i>Kyrie</i> .	<i>Kyrie</i> .
<i>Gloria in excelsis Deo</i> .	<i>Gloria in excelsis Deo</i> .	<i>Gloria in excelsis Deo</i> .
Zborna molitva.	Zborna molitva.	Zborna molitva.
Čitanja.	Čitanja.	Čitanja.
(Propovijed).	Propovijed.	Propovijed.
	Vjerovanje.	Vjerovanje.
Poziv na molitvu vjernika.	Poziv na molitvu vjernika.	Molitva vjernika.
Darovna pjesma.	Darovna pjesma	Darovna pjesma.
Primanje darova.		
Pranje ruku.		
Priprava darova i postavljanje darova na oltar.	Priprava i prinos darova uz razne molitve.	Priprava i prinos darova uz razne molitve.

8 Usp. M. ANDRIEU (prir.), *Les Ordines Romani du haut moyen âge; II. Les textes (Ordines I-XIII)*, Louvain, 1971. Ordo I., br. 44-126 (str. 81.-108.)

9 Usp. *Missale Romanum ex decreto sacrosancti Concilii Tridentini restitutum, Pii V. Pont. Max. iussu editum*, Antwerpen., 1574., str. VII.-XXXII.

10 Usp. *Missale Romanum ex decreto sacrosancti oecumenici Concilii Vaticani II instauratum, auctoritate Pauli PP. VI promulgatum, Ioannis Pauli PP. II cura recognitum*, Editio typica tertia, Typis Vaticanis, 2002., str. 501.-605.; usp. također: *Opća uredba rimskog misala*, KS, Zagreb, 2004., br. 120.-170.

	Kađenje darova.	Kađenje darova.
	Pranje ruku.	Pranje ruku.
	<i>Orate fratres.</i>	<i>Orate fratres.</i>
Darovna molitva tiho, sa glasnim završetkom.	Darovna molitva tiho, sa glasnim završetkom.	Darovna molitva naglas.
Predslavlje.	Predslavlje.	Predslavlje.
<i>Sanctus.</i>	<i>Sanctus.</i>	<i>Sanctus.</i>
Anafora, naglas, bez podizanja.	Anafora tiho, s podizanjem.	Anafora, naglas, s podizanjem.
Doksologija s velikim podizanjem.	Doksologija s malim podizanjem.	Doksologija s velikim podizanjem.
Gospodnja molitva. Moli ju samo svećenik, a završetak svi.	Gospodnja molitva. Moli ju samo svećenik, a završetak svi.	Gospodnja molitva. Svi mole.
Embolizam naglas.	Embolizam tiho.	Embolizam naglas s dodatkom embolizmu.
		Molitva <i>Domine Iesu Christe, qui dixisti.</i>
<i>Mir Gospodnji</i> čineći tri znaka križa rukom nad kaležom, te onda ubacujući u kalež Svetinje od prijašnje svećane mise. U međuvremenu se pruža mir.	Lomljenje hostije na kraju embolizma. Trostruko križanje kaleža komadićem hostije na <i>Mir Gospodnji</i> .	<i>Mir Gospodnji</i> i pružanje mira.
<i>Agnus Dei</i> dok se vrši lomljenje posvećenog kruha.	Ubacuje djelić hostije sa molitvom <i>Haec commixtio</i> i pjeva se <i>Agnus Dei</i> .	<i>Agnus Dei</i> dok se vrši lomljenje posvećenog kruha. Ubacuje dijelić hostije s molitvom <i>Haec commixtio</i> .
	<i>Domine Iesu Christe, qui dixisti</i> i pružanje mira. <i>Domine Iesu Christe, Fili Dei</i> i <i>Perceptio Corporis</i> .	<i>Domine Iesu Christe, Fili Dei</i> ili <i>Perceptio Corporis</i> .
Prvosvećenikova pričest posvećenim Kruhom na prijestolju. Trostruka konsignacija česticom posvećenog kruha uz molitvu <i>Haec commixtio</i> , te pričest iz kaleža.	Pričest svećenika.	
Pričest naroda sa pričesnom pjesmom.	<i>Ecce Agnus Dei</i> i pričest naroda sa pričesnom pjesmom.	<i>Ecce Agnus Dei</i> , pričest svećenika i naroda sa pričesnom pjesmom.
	Pranje i čišćenje liturgijskog	Pranje i čišćenje liturgijskog

	posuđa s popratnim molitvama.	posuđa s popratnim molitvama.
Popričesna molitva.	Popričesna molitva.	Popričesna molitva.
Otpust.	Otpust.	Blagoslov.
Posebni blagoslovi.	<i>Placeat Tibi</i> i skupni blagoslov.	Otpust.

Želim ovdje još nešto dodati. Vidi se da *Ordo* odiše plemenitom jednostavnošću,¹¹ što je, ja bih rekao, oznaka rimskih obreda. Nema tihih molitava osim darovne, a ona je tiha jer je "prekrivena" darovnom pjesmom. Nema niti znaka križa na početku obreda niti ima pokajničkog čina u današnjem smislu, a nema pripravnih molitava za pričest. U tim, i u nekim drugim stvarima, novi red mise je bogatiji od *Orda*. Međutim činjenica je da se govori samo po jedna zborna, darovna i popričesna molitva,¹² da postoji procesija s darovima koju je moguće učiniti u novom redu mise,¹³ da se euharistijska molitva moli naglas, a može se čak i pjevati, da ima završna doksologija sa velikim podizanjem,¹⁴ te da se pričest može vršiti pod obje prilike. Te činjenice su one sličnosti između novog reda mise i rimskog *Orda*. Očito je iz gornje tabele da je mnogo toga u novom obredu, doduše, ostalo iz onog obreda koji je bio na snazi do 1969. godine.

3. Apologetika

3.1. Odgovori na prigovore Novom Redu Mise iz *Kratkog kritičkog pregleda* kardinala Ottaviana i Baccija

Treba na početku odmah reći da je Alfredo kardinal Ottaviani, nakon što je njegov prigovor uvažen tako što je dodan jedan dio u Opću Uredbu Rimskog Misala,¹⁵ a da se ništa drugo nije mijenjalo, svesrdno prihvatio novi Red mise.¹⁶ Osvrt na ovaj kratki esej, koji nosi i njegov potpis, nije da mu se blati ime nego jer se tom kritikom neki danas nekritički koriste kako bi podrivali liturgijski razvoj, pa se stoga ovdje ide za time da se odgovori na određene prigovore na koje je moguće odgovoriti uzevši u obzir liturgijsku tradiciju te nauk Crkve. Treba napomenuti da se ovdje neće moći biti moguć osvrt na čitav esej.

¹¹ Usp. *Sacrosanctum Concilium*, br. 34.

¹² Usp. E. G. C. F. ATCHLEY (prir.), *Ordo Romanus Primus*, The de la More Press, 1905., London, str. 73.

¹³ Usp. *Opća uredba rimskog misala*, KS, Zagreb, 2004., br. 73. i 140.

¹⁴ Usp. *Opća uredba rimskog misala*, KS, Zagreb, 2004., br. 151.

¹⁵ Usp. *Opća uredba rimskog misala*, KS, Zagreb, 2004., br. 1.-15.

¹⁶ *La Documentation catholique*, 67. (1970.), str. 215.-216. i 343.

Tekst počinje određenim teološkim prigovorima i dolazi se do svrhe mise kao žrtve hvale Presvetom Trojstvu.¹⁷ Kritika kaže da je razvidnost te svrhe iščezla budući da su izbačene određene, u slijedećem dijelu spomenute, ofertorijalne i završne molitve.¹⁸ Na to je dolje odgovoreno. Međutim prigovor je također i to da je ukinuta rubrika da se predslavlje Presvetoga Trojstva govori svake nedjelje, osim na samu svetkovinu. Naravno to nije problem budući da: "Incoepta anno 1759. dominicis diebus recitari in Missa *Prefatio* SS. Trinitatis jubente *Clemente XIII.*".¹⁹, a do tada koristilo opće predslavlje.²⁰

Nadalje prigovara se: "Prestanak zazivanja Treće božanske osobe (molitva *Veni Sanctificator...*)",²¹ unatoč tomu što su umetnute vrlo eksplicitne epikleze u ostale euharistijske molitve. Prigovara se i ukidanju mnogobrojnog poklecanja,²² a vidi se u rimskom *Ordu* da nema niti jednog pokleka ni naklona od strane svećenika. Zamjera se i ukidanje: "...pranja svećenikovih prstiju nad kaležom;"²³, međutim to nije bilo ukinuto nego je stavljeno kao opcionalno,²⁴ a opet, u *Ordu* nema pranja ruku nakon pričesti. Slijedeći je prigovor ukidanje kanonskih prstiju,²⁵ a činjenica je da se ništa slično ne nalazi u *Ordu*, dok novi Rimski misal daje mogućnost da se peru prsti kad god je to potrebno.²⁶ Smetnja je također što se pranje liturgijskog posuđa ne mora odvijati neposredno nakon pričesti nego se to može izvršiti i nakon mise na stolicu izvan tjelesnika,²⁷ iako rubrika govori da, ako će se posuđe staviti na stolicu, on bude pokriven tjelesnikom.²⁸ U *Ordu* ne nalazimo nikakvih uputa o pranju liturgijskog posuđa, a posuđe se čisti na stolicu i u Cistercitskom obredu i to nakon otpusta.²⁹ Nadalje prigovara se ukidanju: "...pale, kojom se zaštićuje kalež;"³⁰ međutim pala nije ukinuta nego je opcionalna,³¹ a nema je u *Ordu*, a također se tvrdi da je ukinuta i unutrašnja

17 Usp. A. kard. OTTAVIANI i A. kard. BACCI, *Kratak kritički pregleda Novog reda Mise*, Verein der Freunde der Priesterbruderschaft St. Pius X., Jaidhof, 2014., str. 16.

18 Isto.

19 J. L. BERTI, *Ecclesiastice historiae breviarium*, Remondini, Bassano del Grappa, 1838., str. 254.

20 Usp. *Missale Romanum ex decreto sacrosancti concilii Tridentini restitutum, Pii V. Pont. Max. iussu editum et Clementis VIII. primum, nunc denuo Urbani pape octavi auctoritate recognitum*, Moreti, Antwerpen, 1706., str. 272.

21 A. kard. OTTAVIANI i A. kard. BACCI, *Navedeno djelo*, str. 21.

22 Usp. A. kard. OTTAVIANI i A. kard. BACCI, *Navedeno djelo*, str. 22.

23 A. kard. OTTAVIANI i A. kard. BACCI, *Navedeno djelo*, str. 22.

24 Usp. *Opća uredba rimskog misala*, KS, Zagreb, 2004., br. 278.

25 Usp. A. kard. OTTAVIANI i A. kard. BACCI, *Navedeno djelo*, str. 22.

26 Isto.

27 Isto.

28 Usp. *Opća uredba rimskog misala*, KS, Zagreb, 2004., br. 163. i 183.

29 Usp. S. HARDING, *Usus antiquiores ordinis Cisterciensis*, p. 2, cap. 53., u: J. P. MIGNE (prir.), *Patrologia Latina*, Migne, Pariz, 1854., 166., 1428A - B

30 A. kard. OTTAVIANI i A. kard. BACCI, *Navedeno djelo*, str. 22.

31 Usp. *Opća uredba rimskog misala*, KS, Zagreb, 2004., br. 142.

pozлата liturgijskog posuđa,³² a to ipak nije.³³ Tvrdnja je i da se dogodilo ukidanje: "...posvet pokretnog oltara;"³⁴ međutim ukinula se samo obvezatnost istoga dok postoji obvezatnost blagoslova.³⁵ Također se tvrdi da ukidanje potrebe posvećenog kamena i relikvija u pokretnom oltaru ukoliko se slavlje ne odvija u posvećenom prostoru izravno dovodi do euharistijskih večera po privatnim kućama,³⁶ međutim to je samo tvrdnja, a takvih je eksperimenata bilo i prije liturgijskih reformi. Ukinuta je i obveza triju oltarnih prekrivača te je nužno da bude samo jedan te je to prema eseju problematično,³⁷ a poznato je, usporedivši rimski *Ordo* s onim sv. Amada da je korporal u to vrijeme bio direktno na oltarnoj ploči.³⁸ Negativno se gleda na zahvaljivanje nakon pričesti sjedeći, a ne klečeći, te se takav način zahvaljivanja dovodi u uzročno posljedičnu relaciju s dopuštanjem pričesti stojeći,³⁹ i opet se ispušta činjenica da je to samo jedna od mogućnosti.⁴⁰ Što bi možda kardinalima, autorima ovog eseja, možda bilo još skandaloznije jeste to da su Cisterciti na dane kad su se slavile dvije konventualne mise, smjeli sjediti na matutinalnoj misi od *Sanctusa* pa sve do kraja mise, osim za *Agnus Dei*.⁴¹

Nadalje je dan negativan osvrt na nepostojanje: "...svih starih propisa za slučaj pada posvećene hostije na pod, koji su svedeni na gotovo sarkastični izraz: '*revernter accipiatur*' – neka se uzme sa štovanjem (br.239)⁴²,"⁴³ a u *Ordu* nemamo nikakve upute u takvome slučaju. Također treba uočiti da je relaksaciju u jednom obliku takvog događaja učinio već i papa sv. Ivan XXIII.⁴⁴ Prigovara se i to što se oltar naziva stolom,⁴⁵ a činjenica je da istočni kršćani ono što mi nazivamo otlarom nazivaju Svetom Trpezom, a ono što mi zovemo svetištem ili prezbiterijem, oni zovu oltarom.⁴⁶ Čini se,

32 Usp. A. kard. OTTAVIANI i A. kard. BACCI, *Navedeno djelo*, str. 22.

33 Usp. *Opća uredba rimskog misala*, KS, Zagreb, 2004., br. 328.

34 A. kard. OTTAVIANI i A. kard. BACCI, *Navedeno djelo*, str. 22.

35 Usp. *Opća uredba rimskog misala*, KS, Zagreb, 2004., br. 300.

36 Usp. A. kard. OTTAVIANI i A. kard. BACCI, *Navedeno djelo*, str. 22.

37 Isto.

38 Usp. E. G. C. F. ATCHLEY (prir.), *Ordo Romanus Primus*, The de la More Press, 1905., London, str. 156.

39 Usp. A. kard. OTTAVIANI i A. kard. BACCI, *Navedeno djelo*, str. 22.

40 Usp. *Opća uredba rimskog misala*, KS, Zagreb, 2004., br. 43.

41 Usp. A. A. KING, *Liturgies of the religious orders*, Longmans, Green and Co, London, 1955., str. 142.; usp. također S. HARDING, *Usus antiquiores ordinis Cisterciensis*, p. 2, cap. 56., u: J. P. MIGNE (prir.), *Patrologia Latina*, Migne, Pariz, 1854., 166., 1430D

42 Misli se na *Opća uredba rimskog misala*, KS, Zagreb, 2004., br. 280.

43 A. kard. OTTAVIANI i A. kard. BACCI, *Navedeno djelo*, str. 22.-23.

44 Usp. *Missale Romanum ex decreto ss. Concilii Tridentini restitutum, Summorum Pontificum cura recognitum*, Editio Typica, Vatikan, 1962. str. LXVIII.; Navedeno mjesto (*De defectibus*, X., 15.) usporediti s istim u prijašnjim izdanjima navedenog misala.

45 Usp. A. kard. OTTAVIANI i A. kard. BACCI, *Navedeno djelo*, str. 23.

46 Vidi "Altar" i "Altar Table", u: F. LITSAS, *A Dictionary of Orthodox Terminology*, na: <http://www.goarch.org/ourfaith/ourfaith8049>

prema eseju, problematično i odvajanje oltara od zida i to da oltar privlači pažnju,⁴⁷ iako je sam Rim najbolji primjer toga da su oltari odvojeni od zida te da njihovi baldahini privlače pažnju upravo na njih. A tako i treba biti, budući da se na oltaru vrši žrtva. U povezanosti s oltarom, prigovara se to što: "...se isključuje mogućnost čuvanja Presvetoga Sakramenta na tome oltaru."⁴⁸ Nakon toga prigovara se odredbi da se svećenik i vjernici (barem dijelom) pričešćuju od hostija posvećenih na toj misi, te se tvrdi da takva odredba odražava prijeziran stav prema svetohraništu, prema euharistijskoj pobožnosti izvan mise, te da je to udarac na vjeru u stvarnu Prisutnost izvan mise.⁴⁹ Međutim činjenica je da je čuvanje Svetinja na glavnom oltaru tek kasniji razvoj jer u misalu iz 1604. godine stoji da na oltaru gdje se slavi presveta misna žrtva stoje križ u sredini, svijeće sa svake strane, a ploča sa tihim molitvama da bude naslonjena na križ,⁵⁰ što znači da još tada nije bilo određeno da svetohranište bude na oltaru. Rimski Ritual iz 1614. godine spominje da bi svetohranište trebalo biti na glavnom ili nekom drugom oltaru koji je prikladan za štovanje samih Svetinja.⁵¹ Rimski *Ordo* naprotiv nalaže da se Svetinje pohranjuju u sakristiji. Znamo da i sv. Toma Akvinski ima stav prema svetohraništu ne kao o mjestu pobožnosti nego kao o mjestu gdje se pohranjuju Svetinje za bolesnike,⁵² iako je baš on sastavio oficij za svetkovinu Presvetog Tijela.

Nadalje, pred čitatelje eseja stavlja se i prigovor o tome da su riječi pretvorbe poprimile isključivo anamnetski, a ne sakramentalni karakter.⁵³ Tomu u prilog donose se tri razloga. Prvi je da je prije u riječima posvete vina bila umetnuta fraza "Tajna vjere", koja je sada nakon istoga, a to, prema eseju, pokazuje da prije nije bio naglasak na anamnezi nego na sakramentalnosti tih riječi.⁵⁴ Drugi je razlog da je prijašnji način tiska u kojem su riječi posvete bile otisnute odvojeno i uvećano,⁵⁵ međutim, to je i sada činjenica.⁵⁶ Također je činjenica da još uvijek stoji rubrika da svećenik stoji naklonjen

47 Usp. A. kard. OTTAVIANI i A. kard. BACCI, *Navedeno djelo*, str. 23.

48 A. kard. OTTAVIANI i A. kard. BACCI, *Navedeno djelo*, str. 23.

49 Usp. A. kard. OTTAVIANI i A. kard. BACCI, *Navedeno djelo*, str. 23.-24.

50 Usp. *Missale Romanum, ex decreto sacrosancti Concilii Tridentini restitutum, Pii Qvinti Pontificis Macimi iussu editum, et Clementis VIII. Auctoritate recognitum*, Vatikan, 1604., u: *Rubricae generales Missalis, De preparatione Altaris, & ornamentorum eius*. XX.

51 Usp. *Rituale Romanum Pauli V. P. M. iussu editum*, Typographia Camerae Apostolicae, Rim, 1617., str. 62.

52 T. AKVINSKI, *Summa Theologiae*, III., q. 83., a. 5., ad 11.

53 Usp. A. kard. OTTAVIANI i A. kard. BACCI, *Navedeno djelo*, str. 25.

54 Isto.

55 Isto.

56 Usp. *Missale Romanum ex decreto sacrosancti oecumenici Concilii Vaticani II instauratum, auctoritate Pauli PP. VI promulgatum, Ioannis Pauli PP. II cura recognitum*, Editio typica tertia, Typis Vaticanis, 2002., str. 575.

dok izgovara te riječi, a i činjenica je da se te riječi nije tiskalo drukčije od ostatka teksta sve do 16. st., a ima i kasnijih primjera koji nam pokazuju da nema razlike u tiskanju.⁵⁷ Treći je razlog navodna različenost u značenju anamnetskih riječi nakon posvete vina kao da bi "na moj spomen" i "meni na spomen", ili točnije "in mei memoriam" i "in meam commemorationem" nosile drastično drukčija značenja⁵⁸ uzgred stvarnosti da je ovaj drugi oblik uzet direktno od sv. Pavla (što sam autor navodi u tom istom dijelu), a riječ "commemoratio" koristi i sv. Ambrozije u svojem spisu *O sakramentima*.⁵⁹ Prigovara se i da anamnetski poklik nakon posvete darova upućuje na to da se pod velom eshatologije zamračuje stvarna Prisutnost,⁶⁰ usprkos tomu što se u Božanskoj Liturgiji sv. Ivana Zlatoustog također vrši anamneza drugog dolaska,⁶¹ a također je važno za napomenuti da ovaj poklik postoji u sirskim obredima (i to u anaforama koje se pripisuju papama Sikstu II. i Juliju, iako je svuda taj anamnetski poklik istovjetan), gdje stoji: "Vršimo Gospodine spomen tvoje smrti, ispovijedamo tvoje uskrsnuće i tvoj drugi dolazak iščekujemo. Bilo tvoje milosrđe nad svima nama."⁶²

Vidi se, iz svega ovoga, da su prigovori ili preuveličani ili samo pretpostavljaju motiv napada na vjeru bez da se osvrću na relevantnu liturgijsku povijest te na liturgijske presedane. Ako vjera tada nije patila, unatoč jednostavnosti obreda, uz katehezu neće patiti ni sada.

3.2. Odgovori na prigovor da je Novi Red Mise slijedio protestantske liturgijske reforme⁶³

"Tridentska Misa"	Cranmerov red	Novus Ordo Missae
1. Naslov: Misa.	Cranmer je naslovio svoje bogoslužje iz 1549.: „Večera Gospodnja i sveta pričest, uobičajenog naziva Misa”.	Novus ordo Missae naslovljen je kao: „Gospodnja večera ili Misa” u izvornom čl. 7. Opće Uredbe Rimskog Misala. Izraz „Gospodnja večera” je još uvijek uključen u promijenjeni čl. 7.

57 Usp. *Missale ad usum sacri Cisterciensis Ordinis, iuxta decreta capituli generalis dicti Ordinis, Romano conformius redditum, primo accentibus ornatum & auctum*, Sebastian Cramoisy, Pariz, 1617., str. 196.

58 Usp. A. kard. OTTAVIANI i A. kard. BACCI, *Navedeno djelo*, str. 25.-26.

59 AMBROZIJE, *De Sacramentis*, lib. IV., cap. VI., 26., u: J. P. MIGNE (prir.), *Patrologia Latina*, Vrayet, Pariz, 1845., 16., 445D,

60 Usp. A. kard. OTTAVIANI i A. kard. BACCI, *Navedeno djelo*, str. 27.

61 Usp. *The Divine Liturgy of saint John Chrysostom*, na: <http://www.chioulaooshi.org/BGReading/liturgy.html>, pod "The Holy Anaphora"

62 *Anaphora of St. Xystus*, na: <http://sor.cua.edu/Liturgy/Anaphora/Xystus.html>

63 Prigovori u tri stupca preuzeti iz: *Razlike između tradicionalne latinske Mise i NO / protestantskog bogoslužja*, na: <http://christusrexhrvatska.blogspot.hr/2013/10/razlike-izmeu-tradicionalne-latinske.html>

Naziv Gospodnja večera prisutan u povijesti Crkve uz ostale nazive. Također, ne radi se više o čl. 7. Opće uredbe rimskog misala, nego o čl. 17. i 27. u kojima na prvom mjestu stoji naziv “misa”, a u 28. članku kaže se samo “misa”. “Misa” zapravo dolazi od “Ite, missa est”, a to od “missa catechumenorum”. Nakon propovijedi katekumeni su bili slani van.⁶⁴ Dakle, radi se o poslanju katekumena. Stoga bi teološki ispravnije i sadržajnije Misu bilo zvati (Euharistijska) Žrtva, Euharistija, pa čak i Večera Gospodnja.

2. Služi se na latinskom jeziku.	Cranmerova Večera Gospodnja služi se na narodnom jeziku.	Novus Ordo Missae služi se na narodnom jeziku.
----------------------------------	--	--

U Hrvatskoj se obred još od 925. godine služio na crkveno-slavenskom,⁶⁵ a prije toga je bio u uporabi staro-crkveno-slavenski koji se na različitim mjestima preobrazio u različite dijalekte crkveno-slavenskog.⁶⁶ Misni proprij i ordinariji su se u mnogim domorodačkim narodima Sjeverne Amerike pjevali na narodnim jezicima.⁶⁷ Također uzme li se u obzir raširenost narodskih misalčića s prijevodima čitavog misala, dovodi se u pitanje svrha latinskog liturgijskog jezika ili bilo kojeg drugog. Ako već postoje pisani prijevodi, zašto onda taj prijevod i ne izgovarati? Pa ipak uza sve to, Rimski misal se i dalje u izvorniku izdaje na latinskom jeziku, svaka ga župa može nabaviti i svaki se župnik bez ikakvih skrupula i zabrana može služiti takvim misalom. Ne postoji apsolutna obveza slavljenja Mise na narodnom jeziku.

3. Veći dio Mise izgovara se nečujno.	Cranmerovo bogoslužje sastoji se od javne hvale i zahvaljivanja, i stoga se služi glasno.	Novus Ordo Missae služi se čitav glasno.
---------------------------------------	---	--

Postoji nekoliko tihih molitava u novom obredu. Do negdje 9. st. rimski kanon se pjevao u tonu predslavlja, pa je tek onda nakon toga počeo biti izgovaran tiho⁶⁸. Istočne liturgije su većinom pjevane, dok su samo neke molitve nečujne. Nečujnost je svakako dobra jer pridaje mističnom karakteru obreda, međutim tako je i čujnost dobra, jer da nije, onda bi i Vetus Ordo (stari obred, Tridentski obred) bio loš, makar u tim dijelovima koji se čujno izgovaraju.

4. Služi se na oltaru okrenutom istoku.	Cranmerovo bogoslužje služi se na stolu okrenutom prema narodu.	Novus Ordo Missae služi se na onom što očito treba biti stol okrenut prema narodu.
---	---	--

Rubrike novog misala pretpostavljaju istočnu orijentaciju,⁶⁹ premda dopuštaju

64 Usp. A. FORTESCUE, *The Mass, A study of the Roman liturgy*, Longmans, Green and Co., London, 1914., str. 35.; usp. također: Z. PAŽIN, *Liturgijsko vrijeme i prostor* (nacrt predavanja), Đakovo, 2014., str. 83.

65 Usp. I. GOLDSTEIN, *Hrvatski rani srednji vijek*, Zagreb, 1995., str. 278.-279.

66 Usp. B. GASPAROV, *Speech, Memory, and Meaning: Intertextuality in Everyday Language*, Gruyter, Göttingen, 2010., str. 185.; usp. također: B. GASPAROV, *Old Church Slavonic*, Lincom Europa, 2001., str. 4.

67 Usp. S. TRIBE, *American Indian Requiem Masses from the Book of the Seven Nations*, na: <http://www.newliturgicalmovement.org/2011/11/american-indian-requiem-masses-from.html#.V9Bmpih9601>

68 Usp. B. D. STUHLMAN, *Occasions of Grace: An Historical and Theological Study of the Pastoral Offices and Episcopal Services in the BCP*, Church Publishing, Inc., New York, 1995., str. 80., 102. i 246.

69 Usp. *Opća uredba rimskog misala*, KS, Zagreb, 2004., br. 243.-244.

orijentaciju prema puku, ⁷⁰ za što postoji povijesni presedan u rimskim bazilikama. Doduše, tamo je svećenik bio samo koincidentalno okrenut puku, a supstancijalno prema istoku budući da su te bazilike bile građene s vratima prema istoku, a i ne bi puku bio vidljiv zbog zastora koji su visjeli sa velikog ciborija. ⁷¹		
5. Psalam <i>Iudica me</i> (Ps 43(42)), neprihvatljiv protestantima zbog spominjanja 'oltara Božjeg'.	Cranmer ga ukinuo.	Ukinut u Novus Ordo Missae.
<i>Iudica me</i> ne poznaju mnogi zapadni obredi (dominikanski, ⁷² kartuzijanski, ⁷³ cistercitski ⁷⁴ samo za primjer), a u obredu iz Salisburiya se molio putem do oltara prije znaka križa. ⁷⁵ , a također je to slučaj i u Rimskom misalu iz 1474. godine ⁷⁶ gdje se znak križa ne spominje, iako se najvjerojatnije činio bez riječi za vrijeme <i>Introitus</i> -a, a znamo i: "...da se često molio u sakristiji...", ⁷⁷ a rimski <i>Ordo</i> ga uopće nepoznaje. Istočni obredi također ne poznaju ovaj psalam kao pripravu na Misu/Božansku Liturgiju.		
6. Dvostruki <i>Confiteor</i> pravi razliku između svećenika i naroda, što je neprihvatljivo za protestante, kao i zazivanje svetaca.	Cranmer je ukinuo <i>Confiteor</i> .	Dvostruki <i>Confiteor</i> je ukinut u Novus Ordo Missae čime je zamagljena razlika između svećenika i naroda. Skraćeni <i>Confiteor</i> sa zazivima anđela isvetaca je uključen kao opcija, ali su omogućeni i drugi pokajnički obredi koji ne sadrže takve zazive te su stoga potpuno prihvatljivi za protestante.
O <i>Confiteoru</i> i zajedničarskom moljenju istoga ima na http://matt1618.freeyellow.com/part2.html Također, opet, istočni obredi ne poznaju <i>Confiteor</i> , a neki drugi zapadni obredi imaju jako kratak i jednostavan <i>Confiteor</i> , ⁷⁸ a neki ga ne računaju niti u red mise, ⁷⁹ dok ga u rimskom <i>Ordu</i> nema.		

⁷⁰ Opća uredba rimskog misala, KS, Zagreb, 2004., br. 299.

⁷¹ Usp. E. G. C. F. ATCHLEY (prir.), *Ordo Romanus Primus*, The de la More Press, London, 1905., str. 20.-21.

⁷² Usp. *Missale sacri ordinis Praedicatorum, auct. apost. Approbatum, R. P. F. Antonii Cloche, eiusdem ordinis Generalis Magistri, iussu editum*, Nicolaus Angelus Tynasy, Rim, 1687., str. 193.

⁷³ Usp. *Ordinarium Cartusiense*, cap. XXV., 13., u: *Ordinarium Cartusiense, continens novae collectionis Statutorum eiusdem Ordinis partem primam, in qua de his tractatur quae ad uniformem modum ac ordinem Divina celebrandi officia cum eiusdem ceremoniis in toto Ordine Cartusiensi faciunt*, Claudius Cayne, Lyon, 1641., str. 230.

⁷⁴ Usp. *Missale ad usum Cisterciensis Ordinis*, Pariz, 1516., str. LXXXII.

⁷⁵ Usp. *Missale ad usum insignis et praeclarae Ecclesiae Sarum*, J. Stewart, London, 1861., str. 579.

⁷⁶ Usp. *Missale Romanum Mediolani, 1474.*, Robert LIPPE (prir.), Harrison and Sons, London, 1899., str. 198.

⁷⁷ T. M. KOCIK, *The Reform of the Reform?: A Liturgical Debate: Reform or Return*, Ignatius Press, San Francisco, 2003., str. 51.

⁷⁸ Usp. *Ordinarium Cartusiense*, cap. XXV., 13., u: *Ordinarium Cartusiense, continens novae collectionis Statutorum eiusdem Ordinis partem primam, in qua de his tractatur quae ad uniformem modum ac ordinem Divina celebrandi officia cum eiusdem ceremoniis in toto Ordine Cartusiensi faciunt*, Claudius Cayne, Lyon, 1641., str. 230.-231.

⁷⁹ Usp. *Missale ad usum insignis et praeclarae Ecclesiae Sarum*, J. Stewart, London, 1861., str. 579.; Ovo referenciram jer je *Confiteor* prije znaka križa.

⁸⁰ Usp. *Missale Cisterciense*, Hauterive, 1200., na: <http://www.e-codices.unifr.ch/en/bcuf/L0158/44r>

7. Molitva <i>Aufer a nobis</i> priziva starozavjetne žrtve sa spominjanjem Svetinje nad svetinjama gdje je Veliki svećenik ulazio da prikaže krv žrtvenog prinosa.	Ukinuta u Cranmerovom bogoslužju.	Ukinuta u Novus Ordo Missae.
Jedan od poziva na pokajanje, naime: "Braćo i sestre, priznajmo svoje grijehe da mogemo proslaviti sveta otajstva.", može stajati kao ekvivalent spomenutoj molitvi.		
8. Molitva <i>Oramus te Domine</i> spominje relikvije u oltarnom kamenu.		Uporaba oltarnog kamena više nije obvezna za pomične oltare ili kad se misa slavi izvan posvećene građevine. Oltarni kamen je samo "pohvalno zadržati" kod trajnih oltara (OURM, 265-266). Ova molitva je ukinuta u Novus Ordo Missae.
Postoji presedan u povijesti, da su se oltari izrađivali od drveta, a polako se uvodio i kamen, međutim, drvo je ostalo u uporabi čak do vremena Karla Velikog čemu nam svjedoči zabrana da se misa ne slavi osim na kamenim oltarima posvećenima od biskupa, a Grčka Crkva dopušta i drvene i kamene i metalne oltare. ⁸¹		
9. Ulazna pjesma, <i>Kyrie, Gloria</i> , zborna molitva, poslanica, evanđelje.	Cranmer ih zadržao.	Zadržani u <i>Novus Ordo Missae</i> .
10. Molitve kod prikazanja: - <i>Suscipe, sancte Pater;</i> - <i>Deus, qui humanae substantiae;</i> - <i>Offerimus tibi, Domine;</i> - <i>In spiritu humilitatis;</i> - <i>Veni, sanctificator;</i> - <i>Suscipe, sancta Trinitas.</i>	Usporedne molitve iz Obreda iz Salisburyja Cranmer je ukinuo.	Sve ove molitve ukinute su u <i>Novus Ordo Missae</i> osim izvadaka iz <i>Deus, qui humanae substantiae, i In spiritu humilitatis.</i>
U <i>Ordo Romanus Primus</i> postoji samo darovna molitva.		
11. <i>Orate fratres.</i>	Ukinuo ju Cranmer.	Ukinuo ju <i>Consilium</i> u nacrtu za <i>Missa normativa</i> . Vraćena kao rezultat pritiska na Sinodi u Rimu iz 1967.
Prigovor od nikakvog značaja. I da jest bile ukinute to ne bi označavalo povezanost s protestantskim liturgijskim reformamam budući da <i>Ordo Romanus Primus</i> takvu molitvu ne poznaje.		

81 Usp. M. HASSET, *History of the Christian Altar*, u: THE CATHOLIC ENCYCLOPEDIA, svezak 1., Robert Appleton Company, New York, 1907., na: <http://www.newadvent.org/cathen/01362a.htm>

12. Tajne molitve, ili molitve kod prikazanja.	Te molitve često sadržavaju specifično žrtvenu terminologiju. Cranmer ih je ukinuo.	Zadržane u Novus Ordo Missae iako su često razvodnjene ICEL-ovim prijevodima (liturgijske komisije za engleski misal). Budući da te molitve ne čine dio ordinarija, ne predstavljaju zapreku za postizanje ekumenskog ordinarija.
Ovaj prigovor je ubačen budući da se ovdje radi prijevodu s engleskog, pa je i spominjanje engleskog jezika bilo relevantno autoru ovih prigovora. Naši prijevodi su vjerni izvorniku, a u isto vrijeme i duhu Hrvatskog jezika. Nadalje, u redu rimskog <i>Orda</i> , nema također ništa što bi smetalo protestantima, ali ipak to je rimska misa. Molitve kojima su protestanti prigovarali nisu ušle u red mise nakon što su protestanti počeli prigovarati rimskoj teologiji mise, nego su se tu nalazile već prije tih prigovora i same reformacije, što znači da se teologija Crkve koja se nalazi u liturgiji ne afirmira primarno preko negacije hereza.		
13. Predprefacijalni dijalog, <i>Sanctus</i> .	Zadržao ih je Cranmer.	Zadržani u novom Redu mise.
14. Rimski kanon.	Cranmer ga ukinuo.	Zadržani kao opcija u Novus Ordo Missae, koji također sadrži kanon (II. euharistijsku molitvu) koju neki protestanti smatraju prihvatljivom jer ne pravi razliku između svećenika i naroda i ne sadrži riječ 'hostia' (žrtva).
Mnoge druge stvari neki protestanti mogu smatrati prihvatljivima. Npr., mogu nedostatak riječi "transupstancijacija" u samom obredu Mise smatrati prihvatljivim, a očito je ispovijedanje prave Prisutnosti. Neki protestanti ispovijedaju "pravu Prisutnost" međutim oni to, definiraju drukčije, ⁸² odnosno krivovjerno. Je li stari misal defektan zato što se direktno ne suprotstavlja njihovom shvaćanju prave Prisutnosti? Naravno da nije. Treća euharistijska molitva govori o euharistijskoj Žrtvi kao o pomirbenoj žrtvi, a to je onaj vid Žrtve koji protestanti niječu, ⁸³ te o jedinstvu euharistijske Žrtve sa Žrtvom Križa, što protestanti također niječu ⁸⁴ . U trećoj euharistijskoj molitvi te su stvarnosti čak na jasniji način izrečene nego u rimskom kanonu.		
15. Formula posvećenja.	Cranmer ju je značajno izmijenio.	Novus Ordo Missae je primijenio njegove najznačajnije promjene.
Ne zna se na što autor zapravo misli stoga nije moguće adekvatno odgovoriti.		
16. Molitva <i>Libera nos</i> nakon <i>Pater noster</i> .	Luther i Cranmer ukinuli su tu molitvu, zbog zazivanja svetaca i završetka.	Izmijenjena varijanta je zadržana u <i>Novus Ordo Missae</i> bez zazivanja svetaca.
Molitva je ipak ostala. A samo zato što se ne zazivaju sveci ne znači da je loša. Ni u Gospodnjoj molitvi se ne zazivaju sveci, a najbolja je osobna molitva i model je svake		

82 Usp. *Confessio Augustana*, a. X.

83 Usp. H. DENZINGER, P. HÜNERMANN, *Zbirka sažetaka, vjerovanja, definicija i izjava o vjeri i čudoređu*, Ivan Zirdum (prir.), UPT, Đakovo, 2002., br. 1753.; nadalje kao: DH

84 Usp. DH 1754

molitve. Također u <i>Missale Gothicum</i> , galikanskom misalu, postoje promjenjivi embolizmi od kojih su mnogi bez zaziva svetaca. ⁸⁵		
17. <i>Haec commixtio.</i>	Varijantu ove molitve iz misala iz Salisburyja Cranmer je ukinuo.	Izmijenjena varijanta molitve je zadržana u <i>Novus Ordo Missae</i> , ali sa značajnim ispuštanjem riječi <i>consecratio</i> .
Zanimljivo, navodi se obred iz Salisburyja koji također nema riječ <i>consecratio</i> , ⁸⁶ kao ni dominikanski, ⁸⁷ cistercitski, ⁸⁸ lyonski, ⁸⁹ toledanski, ⁹⁰ karmelićanski, ⁹¹ ambrozijanski, ⁹² a ni kartuzijanski koji uopće nema tu molitvu. Očito je da i bez te riječi ta molitva smeta protestantima.		
18. <i>Domine Jesu Christe, qui dixisti.</i>	Ove molitve nema u misalu iz Salisburyja, ali ne sadržava ništa čemu bi protestant mogao prigovoriti osim riječi <i>ne respicias peccata mea</i> u kojima svećenik traži oprostenje za svoje osobne grijeh.	To je još jedna molitva u kojoj se pravi razlika između svećenika i laika, a u <i>Novus Ordo Missae</i> riječi <i>peccata mea</i> promijenjene su u <i>peccata nostra</i> – naši grijesi.
Ta molitva je molitva za mir, a ne prava pričesna molitva, a one su zadržane u novom misalu. Nema je u <i>Ordu</i> . Slična je molitvi <i>Diesque nostros in tua pace disponas</i> iz rimskog kanona, a pretpostavlja se da autor ne bi našao nikakva zla njoj iako ne pravi razliku između svećenika i naroda.		
19. <i>Domine Jesu Christe, Fili Dei vivi i Perceptio Corporis tui.</i>	Nema ih u Cranmerovom redu.	Izmijenjene varijante ovih molitava su uključene u <i>Novus Ordo Missae</i> , od kojih jednu svećenik izgovara u svoje osobno ime prije pričesti. Može nam pružiti neko zadovoljstvo što je takva molitva uključena. Ne treba pridati previše značenja upotrebi realističkog načina govora u vezi

85 Usp. *Missale Gothicum, A Gallican Sacramentary, Ms. Vatican. Regim.Lat. 317.*, H. M. BANNISTER (prir.), svezak 1., Harrison and Sons, London, 1917. str. 2. i 6.

86 Usp. *Missale ad usum insignis et praeclarae Ecclesiae Sarum*, J. Stewart, London, 1861., str. 623.

87 Usp. *Missale sacri ordinis Praedicatorum, auct. apost. Approbatum, R. P. F. Antonii Cloche, eiusdem ordinis Generalis Magistri, iussu editum*, Nicolaus Angelus Tynasy, Rim, 1687., str. 229.

88 Usp. *Missale ad usum sacri Cisterciensis Ordinis, iuxta decreta capituli generalis dicti Ordinis, Romano conformius redditum, primo accentibus ornatum & auctum*, Sebastian Cramoisy, Pariz, 1617., str. 195.

89 Usp. *Missale sanctae Lugdunensis Ecclesiae, primae Galliarum sedis*, Pelagaud i drugovi, Lyon, 1846., str. 403.

90 Usp. *Missale mixtum secundum ordinem almae primatis Ecclesiae Toletanae*, Toledo, 1561., str. CXLIIIJ.

91 Usp. *Missale fratrum Carmelitarum Ordinis beatae Dei genitricis Mariae, Capituli Generalis decreto, ad praescriptum Breuiarij eiusdem Ordinis auctoritate apostolica approbati, restitutum. Et reuerendissimi priori generalis magistri Sebastiani Fantoni Romani iussu denuo impressum, & editum. Adiunctis nuper missis sanctorum ex praecepto summorum pontificum vsque ad sanctiss. D. N. Gregorium 15. pont. max. ordinatis*, Iuntas, Venecija, 1621., str. 211.

92 Usp. *Missale Ambrosianum novissime, Ioseph cardinalis Archinti archiepiscopi Auctoritate recognitum*, Milan, 1712., str. 154.

		stvarne prisutnosti u tim molitvama. Reformatori su htjeli ukloniti prvenstveno žrtveni način govora, jer su uspjeli pomiriti uporabu govora koji jasno izražava vjeru u stvarnu prisutnost sa svojim teorijama.
U mnogim kritičkim osvrtima na Novi Red Mise, počevši sa “Kratkim kritičkim esejem” kardinála Ottavianija i Baccija, naći će se kritika kako Novi Red Mise nedovoljno jasno iskazuje vjeru u pravu Prisutnost, i ne samo to, nego da tu vjeru i narušava. Međutim, kada se naiđe na nešto što tu vjeru na doslovan i realističan način izražava, onda ni to nije dovoljno dobro kritičističkoj lupi koja pogled usmjerava na navodni nedostaka žrtvenog načina govora. Žrtveni način govora postoji i dalje, kao i govor o pravoj Prisutnosti. Žrtveni način govora izkazan je na prilično jasan način u postofertorijalnom dijalogu između svećenika i naroda gdje se na jasan način razlikuje ona žrtva koju prikazuje svećenik i ona koju prikazuje narod, te se na jasan način iskazuje svrha prinošenja žrtve. Nadalje, <i>Ordo Romanus Primus</i> ne poznaje ove molitve kao ni one u postofertorijalnom dijalogu.		
20. Pričest se podjeljuje laicima pod jednom prilikom.	Pričest se u Cranmerovom bogoslužju podjeljuje pod obje prilike.	Situacije kada se to čini u <i>Novus Ordo Missae</i> se sve više umnožavaju. To je već dopušteno za sve nedjeljne mise u SAD-u.
Pričest pod obje prilike se predviđa u <i>Ordo Romanus Primus</i> . Također, Cisterciti su zadržali pričest pod obje prilike sve do 13.st., ⁹³ a da se ne govori o istočnim obredima Crkve. Opet, poveznice s protestantizmom, nema.		
20.b Tradicionalni oblik hostije.	Relevantna rubrika u Cranmerovom obredu iz 1549. govori da bi hostije trebale biti: „beskvasne, okrugle, kao što je to bilo prije, ali bez ikakvih simbola, i dosta veće i deblje nego prije, kako bi ih se prikladno moglo podijeliti na barem dva dijela, ili više njih, prema volji služitelja”.	Br. 283. Opće uredbe govori: „Poželjno je da se euharistijski kruh, iako beskvasan i tradicionalnoga oblika, pripravi tako da svećenik u misi slavljenoj s narodom može hostiju stvarno razlomiti na više dijelova i podijeliti ih barem nekim vjernicima.”.
Oblik euharistijskog kruha varira u istočnim i zapadnim obredima, tako da je to akcidentalno. <i>Ordo Romanus Primus</i> govori o <i>oblatus</i> , a čini se da se radi o pravim kruhovima. ⁹⁴ Što se tiče OURM, radi se o broju 321. Autor koristi starije izdanje Opće Uredbe Rimskog Misala.		
20.c Hostiju podjeljuje svećenik na jezik pričesnika koji kleči.	Cranmer je zadržao sve tri tradicionalne prakse u obredu iz 1549., ali u	Pričest se sada podjeljuje na ruku u svim zapadnim zemljama, i <i>Novus Ordo Missae</i> je nadmašio Cranmera

93 Usp. A. A. KING, *Liturgies of the religious orders*, Longmans, Green and Co, London, 1955., str. 146. - 147.

94 Usp. E. G. C. F. ATCHLEY (prir.), *Ordo Romanus Primus*, The de la More Press, London, 1905., str. 87.

	obredu iz 1552. pričest se podjeljuje na ruku kako bi se označilo da je kruh običan kruh i da se svećenik po svojoj biti ne razlikuje od laika.	u tome da dopušta da se pričest prima stojeći i da je dijele laici.
Sve prakse opisane su postojale u prošlosti i nakon progona kršćana, međutim praksa da pričest za vrijeme Mise dijele laici, koliko je poznato, nije postojala, iako su laici sami sebe pričešćivali kod kuće i to često. ⁹⁵		
21. <i>Quod ore sumpsimus</i> i <i>Corpus tuum</i> .	Izričit govor o stvarnoj prisutnosti uključen u te molitve ne bi ih predstavio kao nešto preporučljivo protestantima, iako ih je Luther mogao zadržati zahvaljujući svojoj teoriji konstupstancijacije. Molitva <i>Quod ore sumpsimus</i> nije bila u obredu iz Salisburyja, ali <i>Corpus tuum</i> jest, a Cranmer ju je ukinuo.	Obje su ukinute u novoj misi, ali je <i>Quod ore sumpsimus</i> naknadno vraćena.
Odgovoreno u samoj paraleli. Nadalje, <i>Ordo Romanus Primus</i> ne pozna nikakve privatne popričesne molitve.		
22. <i>Placeat tibi</i> .	<i>Placeat tibi</i> je bio crna točka za protestante.	Već samo ova molitva mogla je učiniti <i>Novus Ordo Missae</i> neprihvatljivim za protestante da je zadržana. Slijedeći primjer Luthera, Cranmera i drugih reformatora, <i>Consilium</i> je ukinuo ovu molitvu.
Glasno izgovaranje <i>suscipiat Dominus sacrificium de manibus tuis</i> na neki način zamjenjuje tu molitvu, jer je u toj kratkoj molitvi koju izgovara narod također na izvrstan način sažeta teologija mise, mise kao žrtve koja se prinosi Bogu na hvalu i slavu, te za žive i mrtve. Nadalje, ne pozna ju <i>Ordo Romanus Primus</i> .		
23. Posljednje evanđelje.	Nema ništa nespojivog s protestantizmom u posljednjem evanđelju.	Njegovo zadržavanje u <i>Novus Ordo Missae</i> bilo bi u neskladu s protestantskim bogoslužjima koja završavaju blagoslovom. <i>Consilium</i> ga je ukinuo.

95 Usp. Z. PAŽIN, *Liturgijska sakramentologija* (nacrt predavanja), Đakovo, 2014., str. 100.; usp. također: T. SCANNELL, *Frequent Communion*, u: THE CATHOLIC ENCYCLOPEDIA, svezak 6., Robert Appleton Company, New York, 1909., na: <http://www.newadvent.org/cathen/06278a.htm>

Opet, postoje zapadni obredi koji nemaju posljednjeg Evanđelja. Kartuzijanski ⁹⁶ i cistercijski ⁹⁷ obredi uz nepostojanje posljednjeg Evanđelja ne poznaju ni blagoslov za prisutne nego samo osobni i tihi blagoslov svećenika koji je završio sa slavljenjem Mise. Također <i>Ordo Romanus Primus</i> , završavao je otpustom, a blagoslov se dijelio pojedinim skupinama vjernika dok se prvosvećenik vraćao u sakristiju.		
24. Leonovske molitve.	Molitve nakon mise ne čine dio samog ordinarija ali su u praksi činile sastavni dio liturgije.	Pet molitava manje spojivih s protestantizmom teže bi bilo zamisliti. <i>Consilium</i> ih je ukinuo.
Kao što i samo ime kaže, uveo ih je papa Lav XIII., a molile su se na kraju tih misa. Sam prigovor kaže da ne konstituiraju ordinarij mise, a nema ih ni u vrijeme najžešće protureformacije, tako da nemaju takvog značaja.		

Na kraju bi trebalo dodati još nešto. Iz svih ovih komentara i kritika reformi čini se da bi, prema mišljenju autora ovih prigovora, liturgija trebala biti apologetika protiv protestantizma, te kao da bi svaka njena molitva trebala biti trn u oku krivovjercima. Sigurno je istina da se krivovjernima i raskolnicima ne treba podvoravati, međutim, liturgiju ne bi trebalo krojiti isključivo kao obranu od hereza. Čemu služe propovjednici? Čemu Inkvizicija, sveti Oficij, odnosno Kongregacija za Nauk Vjere? Uostalom, sama nova liturgija sadrži dovoljno obreda i tekstova koji bi, onima koji su od Crkve odsječeni, bili neprihvatljivi. Neki bi možda mogli uzvratiti ovoj apologetici pozivanjem na *Mediator Dei*, encikliku pape Pija XII iz 1947. godine, na način da upozore da je u njoj, spomenuti papa, osudio antikvarijanizam,⁹⁸ mentalitet vraćanja na primitivnije liturgijske oblike, međutim sam Pio XII., bulom *Maxima Redemptionis*, 1955. godine promulgirao je obnovljene obrede Velikog Tjedna čija je obnova nastala upravo na temeljima na kojima je nastala i ova posljednja liturgijska reforma i to na "antikvarijanizmu". Razvidno je da liturgijska obnova nema poveznica sa protestantizmom osim onih akcidentalnih, međutim, te poveznice ne rezidiraju u motivaciji, nego u slučajnim sličnostima.

96 Usp. *Ordinarium Cartusiense*, cap. XXVII., 17., u: *Ordinarium Cartusiense, continens novae collectionis Statutorum eiusdem Ordinis partem primam, in qua de his tractatur quae ad uniformem modum ac ordinem Divina celebrandi officia cum eiusdem ceremoniis in toto Ordine Cartusiensi faciunt*, Claudius Cayne, Lyon, 1641., str. 278.

97 Usp. *Missale ad usum sacri Cisterciensis Ordinis, iuxta decreta capituli generalis dicti Ordinis, Romano conformius redditum, primo accentibus ornatum & auctum*, Sebastian Cramoisy, Pariz, 1617., str. 196.

98 Usp. PIO XII., *Mediator Dei*, br. 62.-64.

4. APPENDIX:

ORDO MISSAE ROMANAE PUTATIVUS (ET A ME DESIDERATUS)

Objašnjenje

Ovom zamišljenom (i od mene željenom) redu mise u pozadini stoji antikvarijanistički i pomalo puristički mentalitet, a ima ovakav oblik iz slijedećih razloga. Na oltar se donosi Evanđelistar prije same mise budući da je to tako činjeno u *Ordo Romanus Primusu* na što već postoji referenca. Početak liturgije je zapravo gotovo pa prepisan iz rimskog *Orda*. Poklik prije prvog čitanja sam sâm sastavio, dok je poklik prije Evanđelja preuzet iz priprave na krštenje iz Gelazijevog sakramentara,⁹⁹ a formula za otpust katekumena također iz *Ordo Romanus Primusa*.¹⁰⁰ Molitva vjernika sačinjena je od tradicionalnih zaziva iz litanija Sviju Svetih,¹⁰¹ a nalazi se nakon otpusta katekumena jer katekumeni povijesno nisu molili zajedno s vjernicima,¹⁰² te je zaključena zbornom jer je to tako nekada i bilo.¹⁰³ Mir dolazi nakon molitve jer nam tako svjedoči sv. Justin u svojoj Apologiji,¹⁰⁴ a sastoji se samo od pozdravljanja mirom, uzvrćanja pozdrava te samog čina pružanja mira budući da nam sv. Augustin svjedoči o takvom načinu.¹⁰⁵ Priprava darova je s poželjnom, ali opcionalnom procesijom kako je i danas, međutim nema nikakvih molitava jer je to tako i u rimskom *Ordu*. Nakon pjesme slijedi molitva kao i danas.¹⁰⁶ Dalje sve ide sasvim normalno, a kanon sam pokušao restaurirati prema nekim saznanjima Adriana Fortescuea,¹⁰⁷ budući da se vidi da rimski kanon ima neobičnu strukturu, utoliko ukoliko su mu zagovorne molitve međe anamneze. Gospodnja molitva je stavljena nakon lomljenja kruha budući da je to tako bilo do intervencije sv. Grgura Velikog.¹⁰⁸ Poziv na pričest preuzet je od dr. Kniewalda i

99 *Sacramentarium Gelasianum*, br. 302. i 304.

100 Usp. *Ordo Romanus Primus*, br. 38. u: J. P. MIGNE (prir.), *Patrologia Latina*, Migne, Pariz, 1862., 78., 955D

101 Usp. *Litaniae Sanctorum*, na: <http://www.preces-latinae.org/thesaurus/Sancti/LitSanctorum.html>

102 Usp. Z. PAŽIN, *Liturgijsko vrijeme i prostor* (nacrt predavanja), Đakovo, 2014., str. 83.

103 Usp. E. G. C. F. ATCHLEY (prir.), *Ordo Romanus Primus*, The de la More Press, London, 1905., str. 66.

104 Usp. JUSTIN, *Prva Apologija*, pogl. 65.

105 Usp. A. AUGUSTIN, 227. propovijed u: Roy Joseph DEFERRARI (prir.), *The Fathers of the Church*, svezak 38., Fathers of the Church, New York, 1959., str. 197.

106 Usp. *Opća uredba rimskog misala*, KS, Zagreb, 2004., br. 146.

107 Usp. A. FORTESCUE, *The Mass, A study of the Roman liturgy*, Longmans, Green and Co., London, 1914., str. 140.-168.

108 Usp. GRGUR, *Register Epistolarum*, lib. IX., ep. 12., u: P. SCHAFF i H. WACE, *Nicene and Post-Nicene Fathers, Second Series*, svezak 13., Christian Literature Publishing Co., Buffalo, 1898., str. 8.

njegove restauracije Hipolitove liturgije.¹⁰⁹ Skupnog blagoslova nema jer ga nije bilo niti u *Ordu*.

¹⁰⁹ Usp. *Poredba obreda sv. Mise do IV. vijeka*, u: D. KNIEWALD, *Liturgika*, Tipografija, Zagreb, 1937., list 10., stupac IV.

MISSA CATECHUMENORUM

Initium

Ante Missam, Diaconus, si adsit, posit Evangeliarium super altare ut iaceat. Si diaconus absit hoc peragit acolythus.

Dum fit processio, cantus ad Introitus canitur modo Invitatorii, vel psalmi responsorii, eo incipiente, ministri cum ordinibus sacris faciunt signum Crucis, nihil dicentes et procedunt ex sacrario. Signum Crucis peragitur manu dextera, pollice, indice et digite medio extensibus, tangitur frons deinde pectus, et postquam humerum dextrum et sinistrum. Quando facit signum Crucis super rem aliquam, laterae vertuntur.

Cum ordines sacri et ministri appropinquaverunt altari, faciunt inclinationem profundam ad eum ante gradu ejus, accedant ad eum et osculant eum. Omnes qui processit ante medio altaris, inclinationem profundam faciunt.

Deinde omnes iunt ad sedes suas stare.

Introito finito mox incipit sacerdos vel episcopus, si canitur, Gloria in excelsis versus ad populum, extendens elevans et iungens manus, et procedit hymnum versus ad absidem cantare. Ad: adoramus te, omnes inclinant capita. Simili modo, quodcumque fit mentio omnes tres Divinae Personae, nominis Iesu et Marie, et sanctis de die.

Hymno completo, sacerdos versus ad populum extensis manibus exclamat: Dominus vobiscum. vel si Episcopus celebrat: Pax vobis. Populus respondet: Et cum spiritu tuo.

Lectiones

Tunc sacerdos, vel diaconus, si adsit, exclamat: Silentium facite et audite! et deinde lectores canunt lectiones et psallmista psallit psalmos, sed nemo dicit nihil in conclusionem lectioni.

Dum canitur alleluia diaconus, si adsit, petit benedictionem more Romano presento, deinde accedit altare, accipit Evangelarium et procedit ad ambonem. Si diaconus absit, sacerdos profunde inclinatus altari petit benedictionem a Deo.

Deinde, ille qui legit, exclamant: State cum silentio, audientes intenti!

Salutat populum: Dominus vobiscum. Populus vero respondens: Et cum spiritu tuo.

Procedit: Initium vel: Sequentia sancti Evangelii secundum illum. et populus exclamat: Gloria tibi, Domine. Cum haec verba dicta sunt omnes signat se signaculo Crucis in fronte, ore et pectore. Et legit canendo diaconus Evangelium in cuius conclusione osculat verba et nihil dicit sed tantum accipit librum ad a sacerdote osculandum, et

deinde posit Evangelarium super abacum.

Deinde fit homilia.

Postea sacerdos versus ad navem, i.e. populum, vel si adsit diaconus, ille, exclamat ad non-baptizatos: Catechumeni recedant. Si quis catechumenus est recedat. Omnes catechumeni exeant foras.

MISSA FIDELIUM

Oratio universalis

Deinde sacerdos, salutat populum versus ad eum, extensis manibus: Dominus vobiscum.

Populus vero respondens: Et cum spiritu tuo.

Versus ad absidem, extendens et iungens manus, dicit: Oremus.

Deinde fit Letania cum oratione universalis, hoc modo, intonata a diacono, et eo absente a sacerdote:

Kyrie, eleison. **R.** Kyrie, eleison.

Christe, eleison. **R.** Christe, eleison.

Kyrie, eleison. **R.** Kyrie, eleison.

Christe, audi nos. **R.** Christe, audi nos.

Christe, exaudi nos. **R.** Christe, exaudi nos.

Pater de caelis Deus, **R.** miserere nobis.

Fili Redemptor mundi Deus, **R.** miserere nobis.

Spiritus Sancte Deus, **R.** miserere nobis.

Sancta Trinitas, unus Deus, **R.** miserere nobis.

(Hic omnes sibi pectus percutient) Peccatores, **R.** te rogamus, audi nos.

Ut nobis parcas, **R.** te rogamus, audi nos.

Ut nobis indulgeas, (respondens ut supra)

Ut ad veram paenitentiam nos perducere digneris,

Ut Ecclesiam tuam sanctam regere et conservare digneris,

Ut domnum Apostolicum et omnes ecclesiasticos ordines in sancta religione conservare digneris,

Ut inimicos sanctae Ecclesiae humiliare digneris,

Ut regibus et principibus christianis pacem et veram concordiam donare digneris,

Ut cuncto populo christiano pacem et unitatem largiri digneris,

Ut omnes errantes ad unitatem Ecclesiae revocare, et infideles universos ad Evangelii
lumen perducere digneris,
Ut nosmetipsos in tuo sancto servitio confortare et conservare digneris,
Ut mentes nostras ad caelestia desideria erigas,
Ut omnibus benefactoribus nostris sempiterna bona retribuas,
Ut animas nostras, fratrum, propinquorum et benefactorum nostrorum ab aeterna
damnatione eripias,
Ut fructus terrae dare et conservare digneris,
Ut omnibus fidelibus defunctis requiem aeternam donare digneris,
Ut nos exaudire digneris,
Fili Dei,

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, **R.** parce nobis, Domine.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, **R.** exaudi nos, Domine.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, **R.** miserere nobis.

Christe, **R.** audi nos.

Christe, **R.** exaudi nos.

Kyrie, eleison. **R.** Kyrie, eleison

Christe, eleison. **R.** Christe, eleison.

Kyrie, eleison. **R.** Kyrie, eleison.

**Sacerdos procedit cum collecta de die extensis manibus quas jungit ad: Per Dominum
etc.**

Pax

Sacerdos versus ad populum, extendens et iungens manus exclamat: Pax Domini sit
semper vobiscum.

Populus respondet: "Et cum spiritu tuo."

**Deinde sacerdos offert pacem diacono, si adsit, vel si absit, acolytho. Diaconus, si adsit,
offert pacem acolytho. Fideles, intra sexu suo, pacem invices offerunt.**

Pax offertur osculo utriusque maxillae.

Offertorium

Peracta pax, sacerdos signet, i.e. adnuit ad incipiendum cantus ad offertorium, et sedet.

Cantus canitur in modo antiphonatum, sicut in Officio Divino. Deinde ministri descendant ante altare et inclinant se profunde ad eum salutandum.

Deinde corporale explicatur super altare. Hoc peragit diaconus, eo absente acolythus.

Deinde acolythus posit librum super altare.

Deinde sacerdos descendit in ultimo gradu altaris, salutat altare et versus est ad populum.

Sacerdos contra medio altari stat, et diaconus, vel acolythus alter si diaconus absit, contra dextrum latus altaris.

Hic sacerdos accepit a populo dona panis, vini et aquae.

Panem accepit sacerdos, et vinum aquamque accipit diaconus, eo absente acolythus.

Sacerdos accedat ad altare et posit panem super altare in sinistro latu corporalis. Ministri interim veniunt ad abacum.

Diaconus vinum et aquam in calicem infundit et fert calicem ad altare et posit eum super corporale ad dexteram patenae et cooperit calicem corporali.

Diacono absente, a acolytho primo calix, secundo vino et aqua ad altare fertur. Sacerdos infundit vinum et aquam in calicem et posit eum super corporale ad dexteram patenae et cooperit calicem corporali.

Dona possunt ante Missam preparata super abacum esse.

Deinde, non fit processio populi cum donis ad altare, sed acolythus dat panem sacerdote. Reliqua, ut supra.

Peracto offertorio, sacerdos lavat et abstergit manus acolytho ministrando.

Canto absoluto, sacerdos dicit orationem super oblata extensis manibus more collectae cum: Oremus. Sacerdos potest canti absolutionem adnuere si cantus nimis longus fit.

Canon actionis

Manus extendens sacerdos canat: Dóminus vobíscum.

Populus respondet: Et cum spírítu tuo.

Sacerdos, manus elevans, prosequitur: Sursum corda.

Populus: Habémus ad Dóminum.

Sacerdos, manibus junctis et capite inclinato et mox erecto, subdit: Grátias agámus Dómino Deo nostro.

Populus: Dignum et iustum est.

Sacerdos prosequitur præfationem, manibus extensis et in fine autem præfationis iungit manus et, una cum populo ipsam præfationem concludit, cantans: Sanctus

Extensis manibus prosequitur cum Canone Romano in tono præfationis.

Omnes erecti permanent in Dominicis diebus extra quadragesimam, in sollemnitatibus et festis, sed tempore quadragesimæ et diebus reliquis omnes genua flectant, excepto sacerdote:

Hanc oblationem servitutis nostræ sed et cunctæ familiæ tuæ, quaesumus, Domine, ut placatus accipias, in omnibus, bene+dictam, adscriptam, ratam, rationabilem acceptabilemquæ facere digneris, quod est figura corporis et sanguinis Domini nostri Iesu Christi,

Qui pridie quam pateretur accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas, **elevat oculos:** elevatis oculis in caelum ad te Deum Patrem suum omnipotentem, tibi gratias agens, benedixit, fregit, dedit discipulis suis dicens: Accipite et manducate ex hoc omnes, hoc est enim Corpus meum quod pro multis confringetur. Simili modo posteaquam caenatum est, accipiens et hunc praeclarum calicem in sanctas ac venerabiles manus suas, item tibi gratias agens, benedixit, dedit discipulis suis dicens: Accipite et bibite ex eo omnes, hic est enim calix Sanguinis mei, novi et aeterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Haec quotienscumque feceritis, in mei memoriam faciaetis.

Unde et memores sumus, Domine, nos tui servi sed et plebs tua sancta, Christi Filii tui Domini Dei nostri, tam beatæ passionis necnon et ab inferis resurrectionis, sed et in caelos gloriosæ ascensionis: offerimus praeclare maiestati tuæ de tuis donis ac datis hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam, panem sanctum vitae aeternæ et calicem salutis perpetuæ.

Te igitur, clementissime Pater, per Iesum Christum filium tuum Dominum nostrum supplices rogamus et petimus, uti accepta habeas et benedicas haec dona, haec munera, haec sancta sacrificia inlibata, supra quæ propitio ac sereno vultu respicere et Spiritum Sanctum mittere digneris ut fiat panis + Corpus et vinum + Sanguis Unigeniti tui, et

quotquot sacrosanctum Filii tui Corpus et Sanguinem sumpserimus, **seipsum signat, dicens:** omni benedictione caelesti et gratia repleamur.

Profunde inclinatus, iunctis manibus, prosequitur:

Supplices te rogamus, omnipotens Deus, iube haec perferri per manus Angeli tui in sublime altare tuum in conspectu divinae maiestatis tuae, et accepta habere, sicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui iusti Abel et sacrificium patriarchae nostri Abrahae et quod tibi obtulit summus sacerdos tuus Melchisedech, sanctum sacrificium, immaculatam hostiam.

Surgit et manibus extensis prosequitur:

Inprimis tibi offerimus pro ecclesia tua sancta catholica, quam pacificare custodire adunare et regere digneris toto orbe terrarum, una cum famulo tuo papa nostro illo et antestite nostro illo, et omnibus orthodoxis atque catholicae et apostolice fidei cultoribus.

Memento, Domine, famulorum famularumque tuarum illius et illius et omnium circumadstantium, quorum tibi fides cognita est et nota devotio; qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis: pro se suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis et incolumitatis suae tibi reddunt vota sua aeterno Deo vivo et vero.

Communicantes et memoriam venerantes inprimis gloriosae semper Virginis Mariae Genetricis Dei et Domini nostri Iesu Christi, sed et beatorum Apostulorum ac Martyrum tuorum Petri, Pauli, Andreae, Iacobi, Iohannis, Thomae, Iacobi, Philippi, Bartholomei, Matthei, Simonis et Taddei: Lini, Cleti, Clementis, Xysti, Corneli, Cypriani, Laurentii, Crisogoni, Iohannis et Pauli, Cosme et Damiani: (Dionysii, Rustici et Eleutherii: Hilarii, Martini, Agustini, Gregorii, Hieronimi, Benedicti:) et omnium sanctorum tuorum, quorum meritis praecibusque concedas, ut in omnibus protectionis tuae muniamur auxilio.

Meménto étiam, Dómine, famulórum famularúmque tuárum illius et illius qui nos praecesserunt cum signo fidei, et dormiunt in somno pacis. Ipsis, Dómine, et ómnibus in Christo quiescéntibus, locum refrigerii, lucis et pacis, ut indúlgeas, deprecámur; diesque nostros in tua pace disponas atque ab aeterna damnatione nos eripi et in electorum tuorum iubeas grege numerari.

Manu dextera omnes, sacerdote inclusive, percutient sibi pectus, cum sacerdos dicens:

Nobis quoque peccatoribus famulis tuis **et extensis manibus prosequitur:** de multitudine miserationum tuarum sperantibus partem aliquam societatis donare digneris cum tuis sanctis Apostolis et Martyribus, cum Iohanne, Stephano, Matthia, Barnaba, Ignatio, Alexandro, Marcellino, Petro, Felicitate, Perpetua, Agathae, Lucia, Agnen, Caecilia, Anastasia et cum omnibus sanctis tuis, intra quorum nos consortia non stimamur meritis sed veniam, quaesumus, largitor admitte: per Christum dominum nostrum.

Hic diaconus, si adsit, accedit altare:

Per quem haec omnia, domine, semper bona creas, sanctificas, vivificas, benedicis et praestas nobis.

Diaconus discooperit calicem, accipit et elevat panem utraque manu et diaconus tenet calicem elevatum. Sacerdos pane calicem tangit, et cantat:

Per ipsum et cum ipso et in ipso est tibi Deo Patri omnipotenti in unitate Spiritus Sancti, omnis honor et gloria per omnia saecula saeculorum.

Omnes surgunt et respondent: Amen.

Positur panem et calicem super altare.

Si diaconus absit, Sacerdos tenens panem in manu sinistro et calicem in manu dextro.

Dominicis diebus nomina vivorum non dicit et memento mortuorum non fecit.

Ad verba institutionis non elevat Corpus et Sanguinem.

Commixtio

Diaconus venit ad tabernaculum et accipit Sancta qua in patena sunt de tabernaculo et fert eas ad sacerdotem. Ille signum Crucis super calicem cum fragmento faciens et committat fragmenutm in calicem. Si diaconus absit, sacerdos venit Sancta ferre.

Deinde posit patenam inter panem et calicem, et cooperat calicem.

Confractio panis

Hic sacerdos frangit panem et fragmenta mittit in patenam et moveat eam ubi panis erat quando confractio finita est. Frangit etiam fragmentum unum, i.e. Sancta pro Missa futura, et posit eum super corporale inter patenam et calicem.

Oratio Dominica cum embolismo suo

Iunctis manibus subdit:

Oremus. Praeceptis salutaribus moniti et divina institutione formati, audemus dicere.

Extensis manibus prosequitur omnes cum sacerdote:

Pater noster, qui es in caelis, sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum, fiat voluntas tua, sicut in caelo et in terra. Panem nostrum cottidianum da nobis hodie, et dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris, et ne nos inducas in temptationem. Sed libera nos a malo.

Et procedit sacerdos cum embolismo manibus extensis:

Libera nos quaesumus Domine, ab omnibus malis praeteritis, praesentibus, et futuris, et intercedente pro nobis beata et gloriosa semperque Virgine Dei Genetrice Maria, et beatis Apostolis tuis Petro et Paulo, atque Andrea, da propitius pacem in diebus nostris, ut ope misericordiae tuae adiuti et a peccato simus liberi semper, et ab omni perturbatione securi.

Iungit manus et procedit:

Per Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti, Deus, per omnia saecula saeculorum, Amen.

Communio

Sacerdos, sinistro manu elevat patenam et dextro manu calicem, ut populus videre potest, et exclamat: Sancta sanctis!

Omnes respondent: Unus sanctus Pater, unus sanctus Filius, unus sanctus Spiritus!

Hic canitur cantus ad communionem.

Primo se sacerdos communicat.

Deinde sacerdos communicat diaconum et acolythos, primo omnes Corpore, et deinde omnes Sanguine.

Deinde sacerdos, accipit patenam et ille qui tenet calicem, i.e. diaconus, vel acolythus si diaconus absit, cum celebrante procedit ad ultimo gradu altari et populum communicat. Communicandi venerat Corporem et Sanguiem profunda inclinatione.

Ad administrationem dicit: Corpus Christi. et: Sanguis Christi., et communicandus per singulos respondet: Amen.

Omnes qui veniunt ad communionem, veniunt facie sua versus ad altare.

Corpus tantum in ore administratur.

Illi qui communicant Sanguine, tenendi sunt calicem leviter simul cum ministro calicis ut Sanguinem commodius sument.

Sacerdos potest particulas Corporis in Sanguine intictere si non satis ad bibendum ab omnibus et deinde dicit: Corpus et Sanguis Christi. Diaconus et acolythi tamen semper bibendi sunt.

Ablutio

Deinde calix ad abacum ab eo qui eum ministrat tollitur.

Sancta, primo in patena posita, in tabernaculo collocantur a diacono. Eo absente, sacerdos hoc peragit.

Acolythus infundit vinum et aquam in calicem super manus sacerdotis, et bibit abluitionem. Sacerdos ibi manus extergit.

Diaconus, plicat corporalem et tollit eum ad abacum. Eo absente, hoc acolythus post collocationem Sanctorum peragit.

Oratio post communionem

Sacerdos, revertus ad altare, salutat populum vertans ad eum, et subdit orationem post communionem versus ad absidem cum: Oremus., et procedit cum oratione more collectae supradicto.

Si oratio super populum fit, sacerdos post postcommunionem procedit cum: Oremus., more supradicto et procedit extensis manibus.

Diaconus, vel si ille absit, sacerdos, tempore quadragesimae versus ad populum exclamat: Humiliate capita vestra Deo., et sacerdos orat orationem super populum extensis manibus more collectae supradicto.

Dismissio fidelium

Deinde sacerdos salutat populum et diaconus, si adsit, exclamat: Ite, Missa est., et populus vero respondet: Deo gratias!

Exclamationem ad dismissionem fidelium exclamat sacerdos si diaconus absit. Deinde sacerdos et diaconus, si adsit, osculant altare, descendit ante gradu eius et omnes, acolytho inclusive, faciunt ad eum inclinationem profundam, et revertunt in sacrarium.

Zaključak

Iz svega što sam ovdje prikazao, smatram da se može zaključiti da je liturgijska obnova na genijalan način pokazala obzir prema srednjovjekovnom razvoju liturgije i mnogim dodacima koji su se javili u tom vremenu te utjecaju galikanskih obreda na rimski, ali i ljubav prema rimskoj jednostavnosti, te uhvatila odličnu ravnotežu između ostavljanja nagomilanih elemenata, i purističkog čišćenja razvijenih obreda. Tako je rimskom obredu u pravome smislu vraćen njegov *Romanitas*, njegova "rimskost", koja se, kako je rečeno očituje u jednostavnosti i dorečenosti, a izraženo je poštovanje prema bitnim sastavnicama kasnijeg liturgijskog razvoja tako što su se te bitne sastavnice ostavile u redu mise. Neke stvari bi se možda dale popraviti, kao npr. da se vrate trinitarni završeci na darovnu i popričesnu molitvu umjesto sadašnjih kristoloških, međutim i sami takvi završeci nisu sporni po sebi budući da su se stoljećima nalazili u rimskom kanonu. Kao što sam rekao u uvodu, stav mi je da su mnoge stvari dobro učinjene, a da malo njih treba popraviti. Većma treba "govoriti crno, a činiti crveno" ako se želi na ikakav pozitivan način djelovati kroz liturgiju tamo gdje ima liturgijske i kakve druge krize.

Popis literature

1. AKVINSKI Toma, *Summa Theologiae*
2. AMBROZIJE, *De Sacramentis*
3. *Anaphora of St. Xystus*, na: <http://sor.cua.edu/Liturgy/Anaphora/Xystus.html>
4. ANDRIEU Michel (prir.), *Les Ordines Romani du haut moyen âge; II. Les textes (Ordines I-XIII)*, Louvain, 1971.
5. ATCHLEY Edward Godfrey Cutberth Frederick (prir.), *Ordo Romanus Primus*, The de la More Press, London, 1905.
6. AUGUSTIN Aurelije, 227. propovijed u: Roy Joseph DEFERRARI (prir.), *The Fathers of the Church*, svezak 38., Fathers of the Church, New York, 1959.
7. BERTI Joannes Laurentius, *Ecclesiastice historiae breviarium*, Remondini, Bassano del Grappa, 1838.
8. *Confessio Augustana*
9. DENZINGER Heinrich, HÜNERMANN Peter, *Zbirka sažetaka, vjerovanja, definicija i izjava o vjeri i ćudoređu*, Ivan Zirdum (prir.), UPT, Đakovo, 2002.
10. FORTESCUE Adrian, *The Mass, A study of the Roman liturgy*, Longmans, Green and Co., London, 1914.
11. GASPAROV Boris, *Speech, Memory, and Meaning: Intertextuality in Everyday Language*, Gruyter, Göttingen, 2010.
12. GASPAROV Boris, *Old Church Slavonic*, Lincom Europa, 2001.
13. GOLDSTEIN Ivo, *Hrvatski rani srednji vijek*, Zagreb, 1995.
14. GRGUR, *Register Epistolarum*, lib. IX., ep. 12., u: Philip SCHAFF i Henry WACE, *Nicene and Post-Nicene Fathers, Second Series*, svezak 13., Christian Literature Publishing Co., Buffalo, 1898.
15. HARDING Stephen, *Usus antiquiores ordinis Cisterciensis*
16. HASSET Maurice, *History of the Christian Altar*, u: THE CATHOLIC ENCYCLOPEDIA, svezak 1., Robert Appleton Company, New York, 1907., na: <http://www.newadvent.org/cathen/01362a.htm>
17. JUSTIN, *Prva Apologija*
18. KING Archdale Arthur, *Liturgies of the religious orders*, Longmans, Green and Co, London, 1955.
19. KNIEWALD Dragutin, *Liturgika*, Tipografija, Zagreb, 1937.
20. KOCIK Thomas Michael, *The Reform of the Reform?: A Liturgical Debate: Reform or Return*, Ignatius Press, San Francisco, 2003.

21. *La Documentation catholique*, 67. (1970.)
22. *Litaniae Sanctorum*,
na: <http://www.preces-latinae.org/thesaurus/Sancti/LitSanctorum.html>
23. LITSAS Fotios, *A Dictionary of Orthodox Terminology*,
na: <http://www.goarch.org/ourfaith/ourfaith8049>
24. MIGNE Jacques Paul (prir.), *Patrologia Latina*, Migne, Pariz, 1854.
25. *Missale ad usum sacri Cisterciensis Ordinis, iuxta decreta capitvli generalis dicti Ordinis, Romano conformius redditum, primo accentibus ornatum & auctum*, Sebastian Cramoisy, Pariz, 1617.
26. *Missale ad usum Cisterciensis Ordinis*, Pariz, 1516.
27. *Missale ad usum insignis et praeclarae Ecclesiae Sarum*, J. Stewart, London, 1861.
28. *Missale Ambrosianum novissime, Ioseph cardinalis Archinti archiepiscopi Auctoritate recognitum*, Milan, 1712.
29. *Missale Cisterciense*, Hauterive, 1200.,
na: <http://www.e-codices.unifr.ch/en/bcuf/L0158/44r>
30. *Missale fratrum Carmelitarum Ordinis beatae Dei genitricis Mariae, Capituli Generalis decreto, ad praescriptum Breuiarij eiusdem Ordinis auctoritate apostolica approbati, restitutum. Et reuerendissimi priori generalis magistri Sebastiani Fantoni Romani iussu denuo impressum, & editum. Adiunctis nuper missis sanctorum ex praecepto summorum pontificum vsque ad sanctiss. D. N. Gregorium 15. pont. max. ordinatis*, Iuntas, Venecija, 1621.
31. *Missale Gothicum, A Gallican Sacramentary, Ms. Vatican. Reg. Lat. 317.*, Henry Marriot BANNISTER (prir.), svezak 1., Harrison and Sons, London, 1917.
32. *Missale mixtum secundum ordinem almae primatis Ecclesiae Toletanae*, Toledo, 1561.
33. *Missale sacri ordinis Praedicatorum, auct. apost. Approbatum, R. P. F. Antonii Cloche, eiusdem ordinis Generalis Magistri, iussu editum*, Nicolaus Angelus Tynasy, Rim, 1687.
34. *Missale sanctae Lugdunensis Ecclesiae, primae Galliarum sedis*, Pelagaud i drugovi, Lyon, 1846.,
35. *Missale Romanum Mediolani, 1474.*, LIPPE Robert (prir.), Harrison and Sons, London, 1899.
36. *Missale Romanum ex decreto sacrosancti oecumenici Concilii Vaticani II instauratum, auctoritate Pauli PP. VI promulgatum, Ioannis Pauli PP. II cura*

recognitum, Editio typica tertia, Typis Vaticanis, 2002.

37. *Missale Romanum, ex decreto sacrosancti Concilii Tridentini restitutum, Pii Qvinti Pontificis Macimi iussu editum, et Clementis VIII. Auctoritate recognitum*, Vatikan, 1604.

38. *Missale Romanum ex decreto sacrosancti Concilii Tridentini restitutum, Pii V. Pont. Max. iussu editum*, Antwerpen., 1574

39. *Missale Romanum ex decreto sacrosancti concilii Tridentini restitutum, Pii V. Pont. Max. iussu editum et Clementis VIII. primum, nunc denuo Urbani pape octavi auctoritate recognitum*, Moreti, Antwerpen, 1706.

40. *Missale Romanum ex decreto ss. Concilii Tridentini restitutum, Summorum Pontificum cura recognitum*, Editio Typica, Vatikan, 1962.

41. *Opća uredba rimskog misala*, KS, Zagreb, 2004.

42. *Ordinarium Cartusiense, continens novae collectionis Statutorum eiusdem Ordinis partem primam, in qua de his tractatur quae ad uniformem modum ac ordinem Divina celebrandi officia cum eiusdem ceremoniis in toto Ordine Cartusiensi faciunt*, Claudius Cayne, Lyon, 1641.

43. OTTAVIANI Alfredo kard. i BACCI Antonio kard., *Kratak kritički pregleda Novog reda Mise*, Verein der Freunde der Priesterbruderschaft St. Pius X., Jaidhof, 2014.

44. *Sacrosanctum Concilium*

45. PAŽIN Zvonko, *Liturgijsko vrijeme i prostor* (nacrt predavanja), Đakovo, 2014.

46. PAŽIN Zvonko, *Liturgijska sakramentologija* (nacrt predavanja), Đakovo, 2014.

47. PIO XII., *Mediator Dei*, 1947.

48. *Razlike između tradicionalne latinske Mise i NO / protestantskog bogoslužja*, na: <http://christusrexhrvatska.blogspot.hr/2013/10/razlike-izmeu-tradicionalne-latinske.html>

49. *Rituale Romanum Pauli V. P. M. iussu editum*, Typographia Camerae Apostolicae, Rim, 1617.

50. *Sacramentarium Gelasianum*

51. SCANNELL Thomas, *Frequent Communion*, u: THE CATHOLIC ENCYCLOPEDIA, svezak 6., Robert Appleton Company, New York, 1909., na: <http://www.newadvent.org/cathen/06278a.htm>

52. STUHLMAN Byron David, *Occasions of Grace: An Historical and Theological Study of the Pastoral Offices and Episcopal Services in the BCP*, Church Publishing, Inc., New York, 1995.

53. *The Divine Liturgy of saint John Chrysostom*,

na: <http://www.chioulaoshi.org/BGReading/liturgy.html>

54. TRIBE Shawn, *American Indian Requiem Masses from the Book of the Seven Nations*, na: <http://www.newliturgicalmovement.org/2011/11/american-indian-requiem-masses-from.html#.V9Bmpih9601>

Sadržaj

Uvod.....	1
1. Ordo Romanus Primus u prijevodu s latinskog na hrvatski jezik.....	2
2. Komparacija.....	8
2.1. Glavne razlike između <i>Ordo Romanus Primus</i> -a i Reda sv. Amada iz Metza.....	8
2.2. Usporedba glavnih dijelova mise rimskog <i>Orda</i> , rimskog misala iz 1570. te rimskog misala iz 1969.....	9
3. Apologetika.....	11
3.1. Odgovori na prigovore Novom Redu Mise iz <i>Kratkog kritičkog pregleda</i> kardinala Ottaviana i Baccija.....	11
3.2. Odgovori na prigovor da je Novi Red Mise slijedio protestantske liturgijske reforme.....	15
4. Appendix.....	24
Zaključak.....	34
Popis literature.....	35